Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ● ЕРА, 12 СЕНТЯБРЬ, 1985 ШУ. ● № 110 (7145). ● Мах 3 кеп.

КПСС XXVII съезда накъаьдолхаш

АГРОПРОМЫШЛЕННИ ПРОИЗВОДСТВО СИХАГlА ДЕГlАКХУВЛА

1985 шера 7 сентябре городе Целинограде хиннача партийно-боахама актива совещане М. С. ГОРБАЧЕВА даь къамаьл

Тахан Целинограде вlашагlкхийттача, аьлар М. С. Горбачева, хьийхаб вай Казахстана областий, Сибарегlени Урален краяйи областийн партийни советски органий кулгалхой, парте юрта районни комитетий секретарий, колхозий председателийн совхозий директорийн, lилманхой-аграрникий йокха группа. Партийни боахамен гlулакхий хьакъехьа хургда къамаьл.

Апрельски (1985 шера) Пленум хинначул тlехьагlа дlайолаеннай КПСС XXVII съезда юкъарчал доацаш кийчо яра этап. Чlоаггlа беш болх ба мехка. Цо чулоац ерригa къахьегама коллективаш, советски общества вахара ерригa сфераш. Цхьан ханна къоастаде дезаш хул вай таханарча ден дуккха лоархlамеи чоалхаиен декхараш а хlаьта ишта кхоанен декхараш а.

Партийни организацешка хlара дениа чlоагlагlа ярж отчетно-хоржамий кампани. Из массаза а хиннай КПСС вахаре йоккха событи, хlаьта керда декхараш, хургйола съезд теркалйича отчетийи хоржамийи лоархlам боарам боацаш лакхлу. Лоархlаме ла партийни принципиальность, конструктивни критикеи самокритикеи йолаш, халкъа хьалхашка коммунистий бехктохкам лакха болаш уж чакхдалар.

Партийни организацеш организационнои идейнои чlоагlъенна, гlулакхаш хьинаре чакхдахара шоашта новкъарле еш мел хиннача хlамаех мукъальнна, мехка хьалхашка этта декхараш кхоачашдара къахьегама коллективай дегаш ураоттаде, уж вlаштlехьъяхен шоашта тlехьа йигеи низ бенна йолаш отчетно-хоржамий кампани чакхъяккхарга догдоахаш я Центральни Комитет. Дуккхача даькъе коммунисташа кулгалдеча партийни организацей органашка хоржаргбарех, эггара хьалхарча аргlанна — юкхьанцарча партийни организацейи партийни комитетийи секретарий составах тийша хургда из.

Парте XXVII съездо тlаэцаргья парте Программа керда редакции шийтталагlча пятилеткеи 2000-ча шерага кхаччалца йолча ханен мохк экономически социальни дегlабоалабара Керттера лостамаши. Уж документаш кийчдаь доалаш латт, хlаьта Пленуме хьежачул тlехьагlа дувцийта кепатеха арадоахаргдолаш а да. Документаш кийчдарца лаьцача цу тайпарча наькъо, цунна юкъе дакъа лоацаш партеи пачхьалкхени кулгалду органаш хинна ца lеш, беррига коммунисташ а, беррига къахьегамхой хилча, таро хулийтаргья, оаха догдоахачох, lилманца бакъъяь ерригача парте, дерригача халкъа опытаца йlаьхий яь предложенеш съезда хьалхашка я.

Цунца цхьана хилча сайна дика хеташ дола цхьа хlама ала безам бар са: вlалла хьежа а дезац Программен Керттера лостамаши съездо тlаэцарга. Ханага хьежжа хlанзе а дениз хьинаре дlадоладе деза гlулакхаш. Керттера лостамаш белгалдаь да, хlанз тlагlертта дlахьалхашкахьа аха деза, халонех ца а къахкаш, шоай практически гlулакхаш апрельски Пленума устаповкащцеи цул тlехьагlа Центральни Комитето яьча решенешцеи дуста а дусташ. Вай дахаш йолча хано а вайна хьалхашка эттача декхараша а дlадех белгалбаь политически ниkъ чакхбоаккхача вай цхьан ханна чlоагlеи, юха ца доалаши, хьаькъалеи хулга.

Вай балхагара дlадехача лоархlамегlарча хlамаех цаl — перспективни декхараш кхоачашдар таханарчарца цхьана тарде ховлга. Социально - экономически дегlаахара перспективаш кийчъяр, цо лерхlараш вlаштlехьа а даьха дlаоттадар боккха лоархlам болаш да Цхьабакъда, цунца цхьана шаьра сакхувш хила деза кхыметтел эггара йоккхагlйолча планий, эггара дикагlйолча перспективай, нагахьа санна практически балхаца, эффективни решенеш лахарца тоаеш уж ца хуле, цар цхьаккха хlама мах боацилга. Из маниловщина хьисалера ший тайпара хlама да.

М. С. Горбачева белгалдаьккхар тахан цхьайтталагlча пятилетка тlеххьара шу толаме чакхдаккхара беш бола болх lалаьмате боккхача лоархlаме хилар. Из лоархlаме кхоанен юхьиг дlайолалра а, экономика, советски общество дегlаяра динамизм йоккхагlа хилийтар духьа овлангара дениз эргало ергйолаши е безам болаши вай долаш йола керда пятилетка дика дlайолаяра а.

Хlара къахьегама коллективана дика довз ший кхоачамаш, укх шерарча планови заданей боарам тlа ялара ший де дезар фуд. Хlаьта промышленносте, капитальни гlирсаш хьалдеча, транспорте, быта сфере, торговле де дезараш хlанз а дукха хlамаш да. Къаьстта ала безам бар са юрта боахама декхарех. Мел халонаш хиннаяле а, укх шера вай догдаха йиш я соахкарчул дукхагlа ялат гуллергхиларга, лаьтташцара йоала кхыйола продукци, белггала аьлча доакъар, дукхагlа доаккхаргхиларга. Хьайбай продукташ кийчъяра планех лоархlадара реальни таронаш йолаш я.

Хlанз хьувкъам бахьан долаш лоаттабеча къовсама хоадамбеш йола этап хьатlаэттай. Эшача ялатийца, продовольственничунца санна, ишта фуражничунца а, кхоачам белга дуккхача даькъе Казахстано, Сибарегlени Урален областашен краяшен лоацача даькъах тийша хургла. Из теркал а деш КПСС ЦК-аси правительстваи доккха новкъостал даьд царна. Хlанз шуга хьежаш да гlулакх, новкъостий. Оаха догдоах, Казахстана, сибирски уральски областий партийни организацеша, къахьегамхоша доккхача хьинарцеи кхетамцеи ялаташ чуэцарга а пачхьалкхен ялатий ресурсашта юкъе ондда дакъа дахьарца мохк гlадбигарга а.

Гучох, символични да. Тюмене доагора-энергетически комплексера гlулакхаш малагlча хьал тlа да а хьежа цу тlеххьа тахан вай продовольственни дешаш дувцаш хилар. Из а вож а доацаш хила йиш яц эффективни экономика, халкъа хьал-таро лакхъяра, мехка экономически оборонни низ чlоагlбара декхараш толаме кхоачашде йиш яц.

Тешаме продовольственни база хьаяр — ерригача парте, дерригача халкъа декхар. ЦК апрельски Пленумо цу гlулакха хьалда принципиальни устаповка еннай: Кхачан программа чакхъяккхар — тlехьатега йиш йоаца гlулакх, къаьстта уйла тlаяхийта езац да из.

Юрта боахама ерригача агропромышленни комплекса хьала анализ яра эггара лоархlамегlа я, аьнна хет сона, КПСС ЦК майски (1982 шера) Пленум. Цу хана лениз кхаь шерал кlеззига совгlа ха яьннай. Хано хьахьекхад, Кхачан программа тlаэцарца, агропромышленни комплекс дегlайоалаяра саггота хьалхашка эттача проблемашта массехк йоккха решени тlаэцарца вай даьр нийса хиннилга. Парте лаьрхlа гlулакхаш чакхдахара дерригача лостамашка беш болх ба, юртбоахама машиностроенена кlоаргга модернизаци еш латт. Заданешта гаргга да минеральни удобренеш хьаяра хьокхамаш. Дикка йоккхагlа хиннай мелиораци яьча лаьттай фонд.

Къаьстта белгалъяха безам бар са юрт социально эргаяккхара деча балхий йоккхий масштабаш. Дукхагlа хьалдеш да чуlа цlенош, культурно-бытовой гlулакхашта лаьрхlа объекташ, лехкаш да наькъаш. Цу дерригача хlамаша аьттув бола хьалаш хилийтад юрташка кадраш чlоагlъяра. Лакхагlа дола закупочни маьхаш оттадареи царна надбавкаш яреи ларда тlа колхозийи совхозийи экономически хьал тоадара доккхий гlулакхаш чакхдахаро гlойле яьй цар экономически хьалаи боахама гlулакхех хьахулараштеи. Наха гlулакхаца лаьцача наькъа гlойле ю къахьегамах хьахулараша, боахама расчети коллективни подряди юкъейоалаяро.

Нагахьа санна майски Пленум хинначул тlехьагlа вай баьча балха лоацца юкъара итог йича, ала мегаргдолаш да, вай лаьцар нийса лостам ба, дуккха хlамаш lомадаьд, хlанзле а даьр кlезига дац, аьнна.

Лоархlаме да, мохк бlарчча хьайийцача агропромышленни комплекс дегlайоалаяра проблемаццара гlулакх наьха санна хувцаденна хилар а. Юрта боахами цунца дувзаденна дола доакъоши дегlакхувлара дешаш дерригача халкъа декхар санна лоархl, хlаьта юрта заказаш, цунна хьашт дараши эшараши теркама юкъметте латт, эггара хьалхарча аргlанца кхоачаьдеш да.

Цунга хьежжа хаттар отт: цу дерригне а фу гlойле яьй колхозийи совхозийи, агропромышленни комплекса кхыча предприятей, организацей гlулакхех хьахулараштa, бlарчча хьайийцача обществага малагlа совле кхаьчай?

Хlаьта юрта боахама продукце бlарччача объемах лаьца аьлча, 1983—1984 шерашкарча итогови даннеша хьахьокх, цун производство хьалхагlа дlадахача пятилетка шин шерарчул 22 миллиард сома, е 9 процент дукхагlа хиннилга. Дукхагlа гулду ялат, коартолаш, шекара свеклаш, баьцадаараш, сом. Цу шерашка шера юкъера лаьрхlача даьккха дулх 9 процент дукхагlа хиннад, шура — 8 процент, фуаш — 6 процент. Карарча шера планаш кхоачашъяр а тlехьа лаьрхlача хьайбай продукташ 1982 шера боарамца нийсйича дукхагlа хургья дулха (доахан дийна долаш эзача) 2,5 миллион тонн, шурийна — 9,2 миллион тонн, фуашта — 3,5 миллиард фуъ.

Цу шерашка дикка кlезиг деннад зенне боахамаш, хlаьта бlарчча хьайийцача колхозно-совхозни производствера рентабельноста боарам лакхбеннаб. Колхозийи совхозийи цlена пайда 1983 шера дукха хlама ца эшаш 24 миллиард сомага, рентабельноста боарам — 22 процентага гаргга кхаьчар. Хаоттама хьалашка диллача чоалханегlа хиннача 1984 шера итогегlа из пайда 20 миллиард гаргга сом хилар, производства рентабельность — 18 процент.

Юрта боахама продукци дукхагlа яхаро алсамъяьккхай хlара сага сих лоархlаш кхачанга йолха продукташ а. Карарча шера бахача наьха хlара сага сих лаьрхlача уж хургья дулхаи чкъаьраштеи — 78 килограмм, цу лаькъе чкъаьрашта — 17,7 килограмм, шурийна — 318 килограмм, фуашта — 260 фуъ, маькха — 134 килограмм, коартолашта — 110, баьцадаараштеи пасташтахарбазаштеи — 106, соман комараштеи — 46, шекара — 45 гаргга килограмм.

Мишта мах бе мегаргба цун? Кхачан юкъарча калорийностага диллача дунен тlа эггара чlоагlагlа дегlадаьхнача мехкий боарам тlа да вай. Бахача наьха хlара сага сих лоархlаш дуа дулхи соми хlанз укх сахьате цхьадолча мехкашкарчул лохагlа а оттальча кхачан рациональни боарамел кlезигагlа а да вайцига. Цу дешага диллача Кхачан программа кхоачашъеча эггара низкъалагlа йола моттиг — дулх лаккхар. Укхаза вай тlехьадус.

Хlаьта кхыча продуктех — шурех, фуэх, чкъаьрех, шекарах, баьцадаарех, коартолех — лаьца аьлча, бахача наьха хlара сага сих лоархlаш уж яара боарам дукхача мехкашкарчул лохагlа бац, хlаьта цхьаярашта лакхагlа а ба. Кхачан программа тlа оттальчунга хьежжа е цунга дlакхоаччаш ба из. Маьхкацеи ялата-булочни хlамащцеи шеррача ассортиментагlа lалашдеш да бахача наха эшараш.

Хlаьта а баха нах кхачан продукташца lалашбара проблема хlанз укх сахьате йиза къоастаяь яьинаяц. Царех цхьаяраш дlателарел дукхагlа дlаех. Вайцига ахчан доходаш кхачан продукташ хьаярал сихагlа алсамъювларца дувзаденна да из. Цу цхьан ханна керттерча продуктий пачхьалкхен маьхаш укх ткъаь шера ма дарра аьлча шоаш долчча латт, уж хьаярга дlадодар дукхагlа хуле а. Масала, дlадодачул шозза — кхозза лохагlча маьхах дохк вайцига тинашка дулх. Хlанз из башхало дlайоаккхаш я дулха лаьрхlа шера 20 миллиард гарггача сома пачхьалкхен дотаци теларца. Шоана ма гарра, тоъал дукха ахча да из.

Вайцига кхачан керттера продукташ берригача бахача нахага хийцца дlакхоачэш хилар — вайна нагагlдаьнна доккха хlама. Цхьабакъда, из белгал а доаккхаш, ца аьлча мегаргдац дукхача советски наха саготдечох а. Тlехь-тlехьа дукхагlа къахьегамхошкара письмош ух Центральни Комитете болхлошеи ахархошеи ялата кхыйола юртбоахама продукташ яхарга дlаухийтача къахьегама хам ца беш хиларах дола дош гlеттадеш.

«Ялат — из вахар да, — язду Красноярски края Маганск яхача поселкерча новкъосташа Ивановеи Мангаловеи. — Из вай рузкъа, Даьхен низи чlоагlали я. Хlаьта цкъаза мел хьурмат доацаш лелаю маькх! Юххера а, тlатеlla хьажа деза цу проблемага».

Шоллагlа письмо. «Вайцига меца нах бац, — белгалдоакх Москверча новкъоста Суханова. — Нувхаш чутувсача бакашка ядаш хул кlайча маькха батонаш. Общепита кхачан отходашца кхаба мегаргда доахаш».

Цу тайпара письмош дукха да. Укхаза, гучох, уйла е хlамаш да, новкъостий, къахьегама коллективашка а, центральни органашка а, вешта, духхьал дlаарда вай, хlара дезале а. Вай юкъара йоакхо — маькацара, кхачан кхыча продукташцара гlулакх хоадамболлаш хувцар.

Цхьабакъда, геттара дика кхетадеш да, кхачан проблема къоастаяра даькъе керттера лостам — из парте, дерригача халкъо юрта боахам, бlарчча агропромышленни комплекс дlахо дегlакхувлара тlагlертта болх белга хилар.

Цунца цхьана йоккхагlа хиннача материально - технически экономически таронех дуккхача областашка, краяшка, республикашка хlанз а пайда хайра эцаш ца хилар хьахьоккхаш дола масалаш кlезига дац. Хlанз а дlабаьинабац доходаш духьювла хьасташ хьувкъами хьайбай продуктивности лакхъярца а ца лехаш бюджетни ассигнованеши банковски кредиташи нийдарца лехаш бола болхлой.

Балха тlара кхоачамбоацараши карара дувлийтараши цlенхаштта lаьткъад юрта боахам, эггара хьалха, лаьтта леладелга, беркатегlа хилийтара тlадерзадаьча гlулакхех хьахулараштa. Тахан юха а белгалдаккха безам ба са: хаоттам хувца вай вlаштlехьдаргдац. Ниъ цаl ба — хьаьддача, цкъаза чоалханеча. хьалашка лаха еза лакха хьувкъам баккхара эффективнегlа йола приемаши методаши. Из я агропромышленни комплексерча вай балха меттахьаца проблема. lалаьмате лоархlаме я из Сибарегlени Урален краяштеи областаштеи, Казахстана. Лаьтта лерттlа ца леладар чlоагlа lаткъ укхазарча колхозийи совхозийи гlулакхех хьахулараштa. Пятилетка диъ шера плановi заданеш кхоачашъяьяц Казахстане продукце дукхагlдолча тайпашта. Доккха цкхар тlадисад республикала пачхьалкхенга ялат дохкара. Вогlа хиннад цхьадола дикала хьоккхамаш. Дуккхача районашка лохбеннаб кхай хьувкъами хьайбай продуктивности.

Укх тlеххьарча шерашка цlаккха а кхоачашъяц ялат даккхареи пачхьалкхенга дохкареи планаш РСФСР дуккхача уральски сибарски областашка. Диъ шера ялат дохкара доккха декхар тlадисад Алтайски Красноярски краяй, Новосибирски, Оренбургски, Кургански, Челябински областий колхозаштеи совхозаштеи. Уж я дуккха шурен дулхи дlа ца деннараш а.

Ялат даккхареи эзареи планаш юкъагlъяхаро низкъала хулийт мехка эшараш кхоачашде. Цо вай дитац из арахьара тlа ца деча, тоъал дукха валютни ресурсаш дlа ца ахийтача. Дlахо воашта мел эш ялат даккхара декхар оттаду вай. Шоай практически болх цунга хьежжа леладе беза мехкарча ялат доаккхача республикай, краяй, областий колхозашеи, совхозашеи, партийни, советски, боахама органаша.

Фуд цун маlан хьаддача планагlа? Нагахьа санна эггара керттерчох, дувце хаоттама хьалашка диллача аьттув боацаш денача моллагlча шера мехкага 200 миллион тоннал кlезигагlа доацаш, хlаьта хьалаш лерттlа хилча — 250 а кхы дукхагlа а миллионаш тонн ялат кхоачилга вlаштlехьдаккха деза. Из, аз-м аогдар, укх гарггарча шерашка вай лаьтта леладара стратегически декхар да!

Бакъда, ялата проблема — из дукхагlа чукхахьарах лаьтта lац, из латт цунах дикагlа пайда нийбарах а. Вай йиш яц доакъара производствера диниза дисараш хьайбашта болча фуа дуккхача боараме ялатах пайда нийбеш метта увттаде. Из практика мегаргйолаш а хила йиш болаш а яц. Хlаьта а дукхача районашка цун овлаш чlоагlденнад. Проблема боккхача лоархlаме хилар кхета а деш, из къоастаяра наькъаш лаха деза. Цу даькъера хоадам боллаш дола хlамаш гучадаьннад: 1983—1984 шерашка кхоачашъяь ца lеш, кхыметтел тlеххкхоачаш а яьр гlожеи хий долеи доакъараш кийчдара планаш. Цо хьадир концентрированни доакъар кlезигагlча боараме доллаше, хьайбай продукци йоаккхачар толамаш лакхагlа хулга lалашдара эша хьалаш. Цудухьа доакъараш кийчдар, ялат кхедар санна леладе деза колхозашкеи совхозашкеи. Кlезигагlа а эсалагlа а доацаш, оалаш долчча бесса, цхьан медала ши оагlув я уж. Доакъара культураш хьувкъайра а, доакъарий дикал лакхъяра а лоаттабу къовсам хlанзарча ханарча lилманна карагlдийнарехи колхозашкеи совхозашкеи lоаьча опытахи пайда а нийбеш лоаттабе беза.

Аз-м аргдар кхыметтел, доакъарий дикала проблема хьалхарча моттиге яккханза яргьяц хlанз. Тlахьожама тохкамаша хьахьокх, доакъарий дикал лоха хиларагlа мехка дуккхача регионашка 20 процентагара 30 процентага кхоачаш йола хьайбай дегlах латаш йола веществаш йовш хилар. Хьайбашта болча фуа лаьрхlа дола ялат сов дlаахийтара бахьан да ишта дуккхача моттигашка доакъара белока дефицит дlаликкхара эсала болх беш хилар. Дуккхача боахамашка из кхета а даь, хьинаре болабеннаб белока проблема къоастае, вокхаш пачхьалкхен ресурсай чотах гlо хиларга догдоахаш ба. Хьалхарбараш хьаллаца беза, хlаьта маьлх lайша а lайша шоашта дlабагайолларга хьежаш багlараша леладер мегаргдоаца хlама хилар чlоагlа царна дlахайта а деза.

(Нистедоалар 2-ча оагlо тlа).

11-гlа ДЕКАДА

ШЕКО ЙОАЦАШ

П. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» яхача заводе Инаркиев Мустафа керте латтача слесарий - инструментальщикий бригадо дlабахача бетта кхоачашъяьй цхьайтталагlа пятилетка. Шу чакхдала юхе йисача хана цо дош деннад 24 эзар сома маьха кхы тlа а продукци арахеца.

— КПСС XXVII съезда дикагlа къахьегарца, хьаддача гlулакхашца жоп дала лаьрхlад тха бригада, — йоах цун члена, СССР Лакхехьарча Совета депутата Халгуев Тlахира. — Ерригача заводе а эггара къонагlа йола комсомольско - кагирхой бригада я тха яр. Цудухьа гlерт тхо балха йlаьхий опыт йолча ветеранашта цар тхоаех бенна тешам боабергбоацилга дlахайта.

Белгалдаккха деза чагирхойи студентийи. Дерригдунен XII фестивале дакъалаца Халгуев вахача хана бригадо хlара дийнахьа цунна хьалхара балха норма кхоачашъеш хиннилга. Бригада член воацаш хилар вlалла а lаткъанзар коллектива. Бригадерча хlара сага массехк смежни професси я кераврзаяь. Хlаьта слесараш Т. Халгуев, А. Муталиев, М. Гездиев, кхоъ-йиъ смежни говзалах болх бе йиш йолаш ба.

Съезда хетаьча тlехьарча кхаь декадех вlаштlа хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагlа из башха коллектив. Цо лаьрхlад коммунистий форум хьаеллача дегга шийтталагlча пятилетка хьалхарча ах шера план кхоачашъе. Шеко яц ший дош цо кхоачашдергхиларах.

У. АЗАМАТОВ.

КХОАЧАМ ХИЛЛАЛ lАЛАШДЕРГДА

Укх шера планагlа 20 эзар тонн силос кийчъе езаш ба «Назрановский» совхоза болхлой. 1 сентябрь хьатlаотташ цар кlоагашка чуеллай из 10 эзар тонн гаргга.

— Тхоай таронашка а хьежа, оаха декхар тlаийцад планал совгlа 5 эзар тонн силос кийчъе, — йоах совхоза керттерча агронома Бекмурзиев Къурейша.

Иззал силос кlоагашка чуйоллара а шелал хьатlакхачалца детташ долча доаханеи дулха лаьрхlа кхоабача хьайбаштеи цахаддаш моша доакъар лоаттадара а 1295 гектара тlа хьажкlаш хьалкхеяьй механизатораша. Уж дика хьийкъай. Юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 250 центнер моша доакъар доакх.

Царел совгlа Эжиев Мувсас, Мержоев Владимира, Торшхоев Махьмадсале, Муцольгов Бембулата, кхыбараша кулгалдеча звеноша 2650 гектара тlа ялатаи фунеи лаьрхlа хьажкlаш хьалкхеяьй. Уж а дика хьийкъай, цар кхаш тlара а даргда кхо эзар тонн гаргга доакъар.

Укх деношка «Сийна кхера» яхача моттиге силоса лаьрхlа хьалкхеяь хьажкlаш хьокхаш йоалл ворхl комбайн. Цигара аьта гlадамаш силос чуйоллача кlоагашкеи хьайбай фермашкеи хьатlакхухьаш 30 грузовик я.

Дика латтача хаоттамах ма могга доакъар дукхагlа lалащде гlерташ тlатеlla къахьегаш ба комбайнераши шофераши. Хlара дийнахьа 700—800 тонн силос чуйолл цар, цул совгlа цхьа бlаь тонн совгlа хьайбаш латтача а хьатlаяхь.

Къаьстта дика болх бу Е-281 комбайнаш лелаеш болча Котиев Вахаси Зязиков Мусаси. КСК-100 яхаш яр лелаеча Хадзиев lийсас. грузовикаш лехкаш болча Мальсагов Султана, Плиев Хьажмурада, Дудургов Закрес, Джандыгов Суламбика, кхыча болхлоша.

Хlаьта шофераша хьатlакхухьа моша хьажкlаш гусеничи тракторашца кlоагашка lотоlаеш боахк Мальсагов Османи Картоев Хьусени. Доагор чудоттачеи хlама дуачеи хана мара мотораш дlа ца доадеш болх бу цар.

Балхий итогаш хlара дийнахьа ю. Толашагlа болча болхлошта ахчан премеш тел.

Укх шера планагlа 2750 тонн сенаж кийчъе езаш яр совхоз. Из чуеллай 5000 тонн. Хlаьта аргlаш а даь дlаоттальй 2300 тонн йол, шера планагlа хила йоагlар 2500 тонн йолаш, план 3000 тонн долаш ча кийчдаьд 2800 тонн. Совхоза специалисташа яхачох, йоли чаи кийчдара планаш кхоачашъе а таронаш я совхоза. 300 гектара тlара люцерна хlанз шозлагlа хьакха йолаяьй. Из дика хиннай. Хlара гектара тlара 100 центнер моша доакъар е 3,5 тонн йол кийчъе вlаштlехьдоал. Цул совгlа, цох хlанзчул тlехьагlа 200 тонн баьца хьоар кийчде а лерхl. Цхьабакъда, тlакха дерригa кийчдаьр 260 тонн мара хилац, шера планагlа хила доагlар 600 тонн долаш. Цун бахьан да баьцаш кlезига хилар.

Отделенешка кийчъю йоли чаи фермашка хьатlакхухьаш я Оздоеи Салангире кулгалдеш йола бригада. Балха нормаш дикка тlеххкхоачашъеш къахьег трактористаша Шадиев Хьасана, Цечоев Махьмада, Шадиев Махьмада, грейферни погрузчика тlа вагlача Тазиев Дауда, кхыбараша.

Шоашта юкъе социалистически яхь а йоаржаяь доакъар lалашдеш ба совхоза массе а отделенешкара болхлой. Къаьстта дика вlаштlехьдаьхад балхаш Евлоев Хьасана кулгалдеча Барсукински отделене. Цига йол кийчъеш я Зязиков Урусхан керте латта болхлой бригада. 1 сентябрь хьатlаотташ цига кийчъяьй 950 тонн йол, шера планагlа кийчъе йоагlар 650 тонн йолаш. Хlара дийнахьа цаl ах-ши норма кхоачашъю косилкащца буц хьокхача Ажигов Тlахира, Дзортов Исрапила, стогометатеда тlа вагlача Плиев Исраьила, трактористаша Дзортов Башира, Дудургов Жабраьила. Эгиев Хьусена, Плиев Башира, аьлах аргlаш деча Дудургов Гlазмахьмада, Сукиев Махьмада, кхыбараша.

Хьайбашта лаьрхlа 100 гектара тlа доакъара свеклаш а хьалкхеяьй совхоза отделенешка. Хlара гектара тlара 400—450 центнер чуэца лерхl уж. Царех а кийчдергда массехк эзар тонн доакъар.

Укх шера хlара кхоабача lаттагара 2500 килограмм шура яккха дош деннадар совхоза хьайбаш леладераша. Бархl бетта 1625 килограмм яьккхай. Толаме къахьег сентябрь бетта а. Дикка тlеххкхоачашъяьй пачхьалкхенга шуреи дулхи дохкара планаш. Дlадахача шераца нийсйича дукхха дукхагlа я укх шера цига йоаккха продукци.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза механизатора КПСС членалла кандидат волча Салдаев Саlид - lаьлас эггара хьалхарчарца кхай тlа яьккхар ший шекара свеклаш хьайоаха комбайн. Хlаьта механизаторашта юкъе аьржача социалистически яхье массаза санна хьалха а ва. Хlанзале хьаяьхай цо итт гектара тlара свеклаш.



СУРТА ТlА: «Самашкинский» совхоза къона механизатор Салдаев Саlид-lаьла.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

КПСС обкома пресс-бюрос хоам бу

ТЕЛЕФОН 2-66-72

11 сентябрь хьатlакхоачаш оперативни даннегlа гураха культураш дlаерь республике аьхад 151,7 эзар гектар лаьтта — планагlа аха доагlачох 82 процент.

Надтеречнии Грозненскии районашкарча дукхагlча боахамаша дикагlча ханашка аьхад гураха ялат дlадувргдола лаьтта. Цу цхьан хьалех Урус - Мартановски, Назрановски, Гудермесски, районашкарча дукхача боахамаша хьедалийтад кхаш кийчдара балхаш.

Бlарчча республика хьанийцача зябь аьхай 59,3 эзар гектар — планагlа аха йоагlачох 37 процент.

Бlаьсти культураш дlаювргйолеи тlадоагlача шера хьувкъам хьалкхебергболеи кхаш геттара лоха темпаш йолаш кийчду Шелковской, Назрановски, Наурски, цхьайолча кхыча районашкарча боахамаша.

Сихлуш доагlа шоллагlа хьувкъам чуэцара балхаш. 9 сентябрь хьатlакхоачаш республике гlолла чуийцай 3000 гектара тlера ялата лаьрхlа йола хьажкlаш. Дlадахача шера укх хана чуийцараща нийсйича уж шозза дукхагlа я.

Грозненски района боахамаша ялата лаьрхlа йола хьажкlаш чуийцай 905 гектара тlара — чуэца йоагlарех 15 процент.

Эггара дукхагlа генараш доах Шалински района механизатораша. Цар аьрдад 354 гектара тlара дараш. Хlаьта юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 18,2 центнер а яьннай.

УКХ ШЕРА 11 СЕНТЯБРЬ ХЬАТlАКХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА РАЙОНАША ГУРАХЬЕИ ХЬАТlАЮАГlАЧА БlАЬСТИИ КУЛЬТУРАШ ДlАЕРА ЛАЬТТАШ АХАРА ЙОЛА

СВОДКА

Районаш	Гураха культураш дlаера аьха лаьтта (проценташ)	Бlаьсти культураш дlаера аьха зябь (проценташ)
Ачхой - Мартановски	67	40
Веденски	77	7
Грозненски	96	48
Гудермесски	53	42
Малгобекски	68	45
Надтеречни	98	40
Назрановски	55	21
Наурски	90	8
Ножай-Юртовски	62	22
Советски	83	8
Сунженски	81	54
Урус-Мартановски	62	38
Шалински	60	37
Шелковской	87	7
Республике гlолла	82	37

АГРОПРОМЫШЛЕННИ ПРОИЗВОДСТВО СИХАГIА ДЕГIАКХУВЛА

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

ХIанз, кердача пятилетка планаш увттаеча хана, чIоагIа лоархIаме да, хIара колхозеи совхозеи, хIара районе, ерригача областашка, краяшка, республикашка дулха ресурсаш совъяхарца ювзаеннача проблемай дикка уйла яр. Из сий долаш декхар да. ЦхьайтталагIча пятилетка хоадамбеш долча шера догдоахаш да вай 1990 шераца нийсдича хьадоаккхача цIенача дулха 2 миллион тонн тIаккхетарга. Кхачан программа хьокхамашка кхачаре, шийтталагIча пятилетке из хьокхам шозза алсамбаккха беза.

Дерригa чулоацаш аьлча, ялат, доакъараш, дулх, шура, кхыйола продукташ яхара декхараша йоах хьатIайоагIача пятилетке тIатеIIа болх бе безаргба. Из дика кхетаде деза агропромышленни комплекса берригача болхлоша а, эггара хьалха, вай кулгалдеча кадраша а.

Хаттар отт: мишта кхоачаргда де лаьрхIачунга, долий вайга цу гIулакха эшаш дола хьалаш? Хозача деша а доацаш, цу хаттара доаггIаш дола жоп а луш, Центральни Комитета цIерагIа хоадам боллаш ала безам ба са. Цу тайпара йола таронаши цу тайпара дола хьалаши хIанз вай долаш да, аьнна. ХIаьта цунах тешаду вай ЦК майски Пленум хинначул тIехьагIарча шерашка эзараш йолча колхозашеи совхозашеи, краяшеи областашеи беча балхо.

ХIанз хьалхарча аргIан декхара хьисапе хьалхашка эттад — юрта боахаме, ерригача аграрно-промышленни комплексе долаш мел долча хIамо юхалур лакхлулга Iалашдар. Фондашча юхателар лоха латт юрташка хIанз а. ЦК майски Пленум хинначул тIехьагIарча шин шера дукха хIама ца эшаш 13 процент лакхъеннай Курганске областа колхозашкеи совхозашкеи производственни фондаш, хIаьта валовни продукце боарам 12 процент лохбеннаб. Цу тайпара да Кустанайски областера сурт а. Укхаза цу юкъа 14 процент лакхъеннай керттера производственни фондаш, хIаьта йоаккхаш йола продукци кIезигъеннай. Фондооснащенноста боарам холуш лакхбенна боллаше, йоаккхача юрта боахама продукце боарам лохбалийтаб Российски Федераце, Украина, Казахстана, Узбекистана дукхача кхыча областашка а.

Юрта вайна хьалхашка латта декхараш кхоачашдара теркам тIабахийта беза керттера звено я колхозий, совхозий, агропромышленни комплекса ерригача предприятей производство а къахьегамхой болх а вIаштIехьбоаккхилга, лакха овсарле йолаш а эффективни а болх бара йолаш йолча опытах шерра пайда эцилга. Кхы тIа капитальни вложенеш яох а доацаш, кулгалдеча кадрасх, партийни, советски, боахама органех тийша да укхаза дерригa а.

Цхьадолча практически дешаех дукхагIа доашкаш дувца безам бар са.

Хьалхардар — кердача прогрессивни технологешка, материальни ресурсаех пайда эцара кхы а эффективнегIча формашка довла деза, дукхагIа пайда лургболча лостамашка концентраци е еза царна эггара хьалха. ХьатIайоагIача пятилетка шерашка интенсивни технологей ларда тIа ялата культураш хьалхеяра дукхагIа терко е еза.

Укх шера интенсивни технологех хьалкхеду 17 миллион гектар гаргга кIа, хIаьта ерригаш хIана яц, аьнна ялата дIайийна хьажкIаш. Хаоттамо цхьацца киловзалаш лелаяьяле а, дукхаза нохагIо хьувкъам тIаккхийттаб. Юрта боахама Министерства а ВАСХНИЛ а даннеех, дукккача лаьттан хIара гектара тIара 40 — 50 центнер чуяхьаргъя боахамаша — хIанзалца лелаяьча технологех чуэцаш хинначул 15 — 20 центнер дукхагIа.

Кердача технологеша тIатIа чIоагIагIа позицеш дIалувцаш латт. Моттигашкарча предложенеех, 1986 шерарча хьувкъама интенсивни технологеех 31 млн. гектара тIа хьалкхедергда ка бола ялат. Цу даькъе хьажкIаш — 4 млн. гектар гаргга. Укх гарггарча хана, дика предшественникаш теркалйича, цу тайпара технологеш 60 млн. гектарал кIезигагIа доацача лаьттан тIа юкъейоалае йиш я вай. Эггара хьалха укхаза хьокхе еза удобренеш, техника, кхыйола ресурсаш, тешшаме доккхий хьувкъамаш чуэцаргдолаш, ялат доаккхилга боаррамагIа леладергдолаш.

Бакъда, гIулакх алуха цох лаьтта Iац. Тахан Iилманхоща лоацца вIашагIкхетар хиннад тха. Цу къамаьла итогаш укх тайпара я ала йиш я: хIанзарча этапе деша юрта — кхашка хилар. Масала, болат е чон ловладеча санна технологически дисциплина хила еза юрта боахаме: цхьа бахьан а гIалат воале кхыча тайпара хургья металла дикал. Кхашка болх бара цу тайпарча этапага кхаьчад вай. Интенсивни технологеех мамогга дукхагIа пайда баккхара квалифицированни кадраш хила еза. Уж профессиональни дика кийчъелга цхьацанахьа Iалашдаьдаш вай.

Укх тайпара болх бе Iемаб вайцига дукккхабараш: дIае а хьалтIадаьинар чуэца а. Кхы хIаман бала а бац. Интенсивни технологеш хилча цу тайпара болх бе йиш яц. Культураш хьалкхееча хана хIаман чIоагIIа хьисап долаш а балхах кIоаргга кхеташ а хила веза ахархо. Цудухьа Iомабе беза нах, кIоаргга знанеш ца хилча гIулакх дIагIоргдац. Из ба, новкъостий, доккхий а тешшаме а хьувкъамаш чукхахьара никъ. Юкъарча указаней а лозунгий а ха чакхъяьннай. Iалаьмате бокхха лоархIам бола из гIулакх хIара денна шоай тIахьожама кIал лоаттаде деза партийни комитеташа, Iилмахи хьалха латтача практикахи коггIортилга а еш, интенсивни технологеш ма хулла производствана юкъехкхувла еза.

ШоллагIдар. Дуккхача моттигашка хIанз а тIехь эсала пайда эц Iилман ларда тIа вIаштIехьъяьлха лаьтта леладара системах. ХIара вонана, ма дарра аьлча, хIара боахама лаьрхIа йолаш я уж хIанз. Лаьттах хьадоала беркат доккхагIа хилийтара лоархIаме фактор я из. Цунна цхьана дагахьаба леза, лаьтта леладара система моллагIа элемент тесса йитаро хьувкъама тIехьа лоттабеча къовсама ерригa цикл толхаелга, хIаьта цхьайолча хана дIа мел бахийга къахьетам а средствашa а зехьа йоаю.

Къаьстта ала безам бар са хIама дIа а ца ювш салоIа дутача лаьттаех. НийсагIа аьлча, царцарча отношенеех. Дагадохал, мишта ира дискусси яр массехк шу хьалха: салоIаш ухка лаьтташ хургда е хила йиш яц? Юххера Iилма а Iилман даннех а коггIортилга елта котдаьлар. ХIанз вайцига салоIийташ 22 млн. гектар лаьтта хул. Казахстан, СибарегIе, Урал санна йолча ялат кхедеча керттерча районашка цу тайпара кха оахача лаьттаех 15 — 20 процент дIалоацаш хул.

Мальцев Терентий Семеновича, хIаьта из укхаза ва, цу гIулакха аьттув болаш моттиг нийсъелча, салоIаш ухка лаьтташ сона массаза лага а дохийташ, оалар, из гIулакх дизза чакхдаккха деза: нагахьа санна СибарегIен а Казахстане целина а хьалашка салоIаш ухнийта лаьтташ 20 процентал кIезигагIа хуле, уж вIалла ца хилча дикагIа да.

Вай хIанз цу боарамга дIакхаьчад е гаргагIертад. Цхьабакъда, хьахулараш тайп-тайпара да, хIаьта уж уйла е езаш а да. Йокъал эттача шерашка дика кийчдаьча а нийса обработка яьча а салоIаш ихкача лаьтташа, вокх лаьттаел шоззакхозза дукхагIа хьувкъам чуэцилга Iалашдарах дола дуккха масалаш доалае йиш я. Из къаьстта гу халача шерашка. ХIаьта ялата дикал а кхыча кхашка хулачул дуккха лакхагIа хул укхаза. Цхьабакъда, гIулакх массанахьа а ишта латтал. Дукха ялат доеккхача Омски, Саратовски, Оренбургски, Целиноградски областашка, Алтайски крае салоIаш дола лаьтташ дукхагIа хилийтаро ялат доаггIача бесса дукхагIа чуэцилга хIанз а Iалашдац.

Фуд хулар? СалаIийта леза лаьтта белгалду, бакъда, цу тIа боккъонца болх бац. Из керда дош дац, цох вай дуккхаза дийцад. Цхьайолча моттигашка салоIаш илла лаьтта ханнахьа ахац, вокхазахьа цунна обработка дIатIаккха из оасараша хьалдукъ. ХIаьта мичай вай районни а областной а агропромышленни объединенеш, мичаб вай специалисташ, зональни Iилман-тохкама институташ? ХIаьта керттердар, новкъостий, цу дерригача хIаманна шек воацаш бIара мишта хьеж агроном? Лаьтта — из-м цун дулхцIийх дола гIулакх ма дий, специалист, кхай законодатель хиларах тарра, цун сий а эхь-эздел а лархIа деза гIулакх!

КхоалагIдар. Вай массане кхетадеш да, цIелали йовхали цIаьхха хувцалу континентальни климат долаз, каст-каста йокъал увттача вай мехка хоадам боллаш долча хьалашка, юртбоахама производство боаррамагIа лелалга Iалашде йиш яц эггара хьалха хий декхараш а долаш, мелиорированни лаьтташ ца хилча.

Юрта боахама мелиораци яра Iалаьмате йоккха программа кхоачашъеш бокккха никъ баьб вай. ХIанзале кийчъяьча а тIайийцача а цIаний ларда тIа мелиоративни балхий масштабаш дIахо йодача хана кхы а шеръергья. Из вай чIоагIа никъ болга соахка хиннача КПСС ЦК октябрьски Пленуме цIаьхха а хьагойтар.

ХIаьта а тахан эггара хьалха кхоачашде деза декхар мелиорированни лаьтташ дукхагIа хулийтилга а доацаш, царех дикагIча тайпара пайда эцилга Iалашдарах латт. Цу лаьтташ тIара чуэца хьувкъамаш вай дIадахийгачунга хьежжа а лаьтташ тоадеш вай даьчул реальни таронашка хьежжа а дац. Цу тайпара вIаштIехьа доаца гIулакх хилара мукIарал дарал совгIа, юрта боахама, мелиорацеи хий боахамеи министерствашa, ВАСХНИЛ-одеш корта болаш хIама дац. Цу дешаех яь порученеш кхоачам болаш я, цхьабакъда, цIи яьккхача организацей кулгалхоша парте а правительства а решенеш кхачашъяра партийни бехктокхам гойташ бац.

Цкъаза хета йиш я укх тайпара къамаьлаш: хий лехка лаьтташ хилча-м. ТIаккха хьувкъам ше-шегIа хьатIабоагIаргба! Цо, хой шоана, дагадохийт шоя лоалабеннача экстенсивщикаша дувцаш дараш. Кхычахьа из хIама мегаш хуле а, хий дехкача лаьттаех пайда ийбара дешаща, вIалла товш а дац гIулакх тесса леладар. Эггара хьалхарча аргIана Iалашде деза хий дехкачеи мелиорированнии лаьтташка культураш массанахьа а интенсивни технологех кхеелга. Йоакхо е езаш дола цхьаькха хIама да мелиорированни лаьтташ овлангара тоадара деш дола тIехьалаха йиш йоацаш дола гIулакхаш. Хьалхарча аргIана цу гIулакхага дIаахийта еза хьахецаш йола капитальни вложенеш. Иштта да КПСС ЦК а правительства а дIадехар, хIаьта из новкъара ца дувлаш кхоачашде а деза.

ДиьлагIдар. Хьайбаш леладара проблемаех. Бакъде лезаш да, хоадам боллаш низ тIаахийта бале а, Iилман-технически прогресс цу даькъах хIанзарчоа лоадама хьокхаенна ца хилар. Дукха кулгалду болхлой, специалисташ хIанз а ба дулх, шура, кхыйола продукташ йоахилга алсамдаккхара проблема экстенсивни факторий чотах къоастае гIерташ.

Массехк шу хьалха керттерча лостама хьисапе лаьрхIа дезар хьайбаш дебадар а доацаш, дикал тоаяри доахана продуктивность лакхъяри, да аьннача хана. Дуккхабараш из кхетадеш бацар, кхыметтал чIоагIа оьза боацаш а бар. Амма вахаро хьахьенхад цу тайпара гIулакх оттадер боккъонца нийса хилар. Кхыча тайпара хила а йиш мича яр из. Из хьахьекхад хьалха латтача боахамий опыто. Доахани кхыдола хьайбаши мехка практически дукхагIа ца хиннача а хIаьта дегга доахан кхыметтел кIезигденнача а тIеххьарча шин - кхаь шеро хьахьокх, хьайбай продукци йоаккхилгеи кийчъелгеи чIоагIа лакхденна деце з, даим дегIаухаш хьадоагIаш хилар.

ДIахо а тIехьа вай де лезар да, теркам доахан дебадара а ца бохийташ, интенсивни методаш гIагIерта производствана юкъеяхьара тIабохийтилга, хIана аьлча доахан гIаккхетарца ювзаенна я керда фермаш хьалъяраи тIаккхийттача хьайбашка хьожаш йола персонал лелаяраи е езаргйола йоккхий расходаш. Хетаргахьа, йолаш я, хург а я, нагахьа санна доакъарий производство цига сихха дегIаухаш яле, доахан а дебаде дезаш йола районаш, кхыметтел областаш а. Амма керттера теркам тIабахийта беза хьайбаш леладара интенсификаци яра.

Нагахьа санна хIара дIачулуча бежана дозал кхы да хуле а 50 килограмм совдаьккхача, вайга кхоачаргда бежан корта сов а ца боаккхаш тIаккхеташ дола хьайбаш дийна долаш ээзача цхьа миллиони ах миллиони тони хула дулх. Из хургда доахан дебадара чотах тIаккхетача иззамисел долча дулхал дуккха дарегIеи экономичнегIеи, хIана аьлча цхьа миллиони ах миллиочи тони дулх совдаккхара дукха хIама ца эшаш 5 миллион кертага кхоачаде дезаргдар тIаккхеташ дола доахан.

Хувца дезаш да вай шурийна дола хьайбаш леладечара гIулакхаш а. ХьинарегIа тохадала деза селекционно - племенной балхо, кердача технологеша, сбалансированни кхабаро луш йолча таронех пайда эцара. Царех латт лакхача продуктивноста керттера чулоацам. Нагахьа санна тахан вай вэяй хIанз долаш долча Iулацарча хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 3000 килограмм йолаш шура чукхухьаш хилча, мича хьоргья а ца ховш дукха хургьяр вайга шура.

Хьайбаш леладара интенсификаци яра, доаханеи коа тIарча оалхазарийн продуктивность лакхъяра дешаш чIоагIа лоархIаме да Сибараи Казахстанеи областаштеи краяштеи. ХIаьта цунна чIоагIа теркам тIабахийта а беза.

ДIахо М. С. Горбачева дувц юрта боахама продукци лоаттаяри чакхъяхари тоадара проблемах, цунах шийтталагIча пятилетка эггара лоархIамегIа яр а лерхIаш. Цунца дувзаденна продукци лоаттаяра а чакхъяккхара а йола материально - технически база хьаярах бола бехктокхам тIалаттача центральни ведомствашта санна, иштта из декхар кхоачашдара эша ресурсаш леха езаш йолча моттигашкарча партийни советски органашта а критика а яь. Цо кертагIдаьккхар агропромышленни комплекса кхоалагIча сфера, къаьстта кхачан машинаш яр, хьалха а дувлаш дегIакхувлилга Iалашданза дарг ца хилар.

Из дош къоастадеча кхыча министерствашa а дакъа ца лаьцача даргдац. Моттигера партийни советски органаш тIатаIа еза из лоархIаме паччахьалкхен декхар кхоачашдаран моттигашка кхачан, дулха, шурий промышленноста предприятешта, баьцадаарий базашта модернизаци реконструкци яра, холодильни оборудовани хьаяран вIашагIйолларан хаьдда данза даргдоацари дулургдари фуд харан.

Вай къамаьлах пайда а эцаш белгалдаккха безам ба са, новкъостий, бIарча шоах тийша дола дешаш хилар. Шоай Iалаьмате йоккха промышленни потенциал, итташ гIишлошъю тресташ а йолаш йолча йоккхийча городашта, областнойи краевойи центрашта проблема я-хьогI сома - баьцадаарий продукци чулоаттаяран из маьхала яккхаран эшаш йола мощносташ хьаелга? Кха — тика яха цикл Целинограде дика вIаштIехьъяьккхай аьннад сога. Из доккха гIулакх да. ХIаьта из ца деча моттиге — халонаш хилара бахьан дац, лоархIамеча гIулакха йоакхо ца яр да. Кхыча тайпара ларxIа йиш йолаш дац из, хIана аьлча, деш дола къамаьл наха хIара денна эшарий хьакъехьа да, халкъа хьал-таро лакхъяра хьакъехьа да.

Уйла тIаерзае безам ба са, промышленноста кхачан доакъошка объекташ хьалъяри реконструкци яри министерствашa тIехьарча плата га юха ца теттара. Таханарча къамаьлах гIишлонхоша выводаш ергхиларга догдоахаш хургда вай.

Кхы а цхьа дош. Юртбоахама производствеи цунца дувзаденна долча доакъошкеи вай еча технологически организационни эргалоно вай Iилма-тохкама учреждений таронаш оарцагIйоахача керда никъ лоацилга. Бакъдар аьлча, юртбоахама Iилмо даь а деш а кIезига хIамаш дац. Из массанена а ховш да. Цхьабакъда, карагIдаьннарех кхоачамбаь Iе йиш йолаш дац вай тахан.

Iилмана шийна интенсификаци яра декхар оттаду Центральни Комитето. Деш дола къамаьл юрта прогресс сихъю боккъонца йола катализатор цунах яра хьакъехьа да. Цудухьа укхаза гIулакх эггара хьалха Iилман тохкамий боарами результативности овлангара деза лакхъярах латт.

Тахан вайна хьалхашка латтар — Iилман-технически прогресса меттахьчара лостамаш, биологеи биотехнологеи актуальни проблемаех дола фундаментальни балхаш чIоагIагIа дегIакхувла дезаш йола этап я. Из дош дукха ха йоацаш Политбюро дийцар, хIаьта шерра тIайийца соцам а ба. Iилманхой балхаша деча тешалагIа, цу даькъе карагIдаьннараша чIоагIа лакхъе йиш йолаш я лоархIамегIарча биологически процессий интенсивность.

Iилман чурча прогрессивни лостамаша, хIанзарча методологически методически наькъаша йоккхий таронаш хьаелл селекционни балха. Генетически клеточни инженери юкъейоалаяро дуккха а дукхагIа сихде тарлу лазарашта дукхьала отталуш, йокъали шелали ловш, хIара региона хаоттама хьалашка мегаш дола дIадув сорташ. Иштта доагIа из керда, продукт дукхагIа луш долча доаханеи коа тIарча оалхазарийн фу долацара а.

Юрта боахам хIанз Iилманца Iалашбара проблемаша дIадех знаней бе-беча лоакъошкарча Iилманхоша шерра дакъа лоацилга. Цу гIулакха укхаза а СССР Iилмай Академега ала безам бар са, цо ВАСХНИЛ-ацеи агропромышленни профиль йолаш йолча кхыча Iилман учрежденещей цхьана леладу гIулакхаш дIахо а шерделга. Фундаментальни Iилма агропромышленни комплекса Iилман учрежденешца кIоаргга интеграци хиларах боалл аграрни Iилма боарами юртбоахама производствана цо еча воздействе эффективности лакхъергйола боккха кхоачам.

Йоакхо дукхагIа е еза тохкамхошта карагIдувлараш практикана юкъекхахьара. Формаш тайп-тайпара хила тарлу укхаза. Цхьабакъда, опыто хьахьокхачох, царех рациональнегIа яр Iилма-производственни объединени я. Из практика дуккхача шераша хьалхагIе а тех кан хьахьекхаи да.

Агропромышленни комплекса лаькъера декхараш сихагIа чакхдаханза дарг ца хилар кхетадара гIулакха вайна массанена а хетар цхьатара да, йоахар дIахо М. С. Горбачева. Шеко яц са, цу гIулакха боккха организаторски политически болх баьза барг ца хиларах а вайна массанена а хетар цхьатара хиларах. Результат йоккхагIа хургйолаш мишта бергбар из яхача хаттара жоп лу апрельски Пленума решенеша, Iилман-технически прогресса проблемашта хеталь КПСС ЦК хиннача совещане материалаша, парте кхыча документаша. ТIагIерттан леррагIеи чакхъяха еза цу документашта юкъейихьа идеяш, установкаш, выводаш.

Мехка аграрни секторе инициативни болх эш. Из доагIа ерригача кадрашта — партийни, советски, боахама, профсоюзни. Из доагIа парте ерригача звеньяшта.

Партийни организацеша инициативни, кIоаргга уйла а я беча балхо йиш хулийт кIоаргга доахка производства кхоачамаш хьалъайде, юрта хьаьяьча производственно-экономически кадровни потенциалах чIоагIа пайда эца. Духхьал цунна тIабахийта беза хIанз низ. Цунца дувзадецна ала безам бар са вай парте юртий райкомий лоархIамах лаьца. Уж хIанз 3200 я. Цар чулоац 49 эзар совгIа колхозни, совхозни партийни организацеш. ХIанз юрташка ялх миллиони ах миллиони коммунист ва. Из вай парте состава кхоалагIа дакъа совгIа хул. Иззал болча низаца, из санна йолча авангардаца белггала доккхий гIулакхаш де йиш я производственни а социальни а плане. Парте Центральни Комитето лаккхамах бу вай парте цу лоархIамегIарча звеной гIулакхий, мах бу парте политически никъ чакхбоаккхача, белггала аьлча, Кхачан программа кхоачашъеча партийни комитеташа лоацача даькъа.

Цунца цхьана цхьайола замечанеш а яьза яргйоацаш я. ЦК Отделаша цхьайолча областной партийни организацей гIулакхаш Iомадаро хьахьекхад, парте дуккхача райкомаша шоай болх шортига эргабоахаш хилар, партийни комитет — из политически кулгалду орган йолга цкъаза дицдеш хилар.

Цхьайолча райкомаша харцахьара стиль лоац. Цкъаза партийни комитета балха формаши методаши боахама органачарех къоастае хала да. Массанахьа а яхийтац уйла тIа идеологически балха боарам лакхбара.

Юрта райкома ира дош — кадрашца бу болх. Колхозийи совхозийи кулгалхой — белггала вай кадрай дошо фонд. ХIара районе, хIара областе, крае, республике боахамий кулгалхой кадрай стабильни корпус вIаштIехьъялийтари чIоагIъяри дукха лаккха мах бе а авторитет айе а еза атта боацача председательски директорски балха.

Къамаьл чакхдоалаш М. С. Горбачева аьлар:

АргIанара парте съезд хилале хьалхагIа, керда пятилетка йолалла гаргакхаьчача хана, укх тайпара къамаьл-совет къаьстта лоархIаме хул укх йоккхача юртбоахама региона хинна ца Iеш, берригача мехка а, дерригача вай халкъа а. Укх шера Казахстане, СибарегIа, Урале мел эша хьалаш долаш да паччахьалкхенга ялат дохкара планех лоархIаяраи мехка продовольственни ресурсашка оцца дакъа лацараи. Из дика совгIат хургда парте аргIанарча XXVII съезда. **(ДIаьхдаь тIоараш тох).**

Баудинова Iайнан Тутаева Айзани цхьана баьхкар Нохч - ГIалгIай гIишлон управленена чуйоагIача ДСК болх бе. Из дар хIанзчул ворхI шу хьалха. Цхьаккха балха говзал хержа яцар мехкараша. Лоаццача юкъа штукатура - маляра говзал караерзае вIаштIехьдаьлар цар. Цу даькъе доккха гIо дир царна бригадира В. Спицина. ХIанз уж шаккхе а йиълагIча разряда отделочникаш болаш къахьегаш ба. Бригаде дIайийцаб мехкарий ВЛКСМ мугIарашка. Шоаш комсомольцаш хиларах тарра динеи тIехдинеи мара дац Iайнаси Айзанеи хьаду балхаш.

КПСС XXVII съезда баха ма боаггIара накъабаха яхье баьна къахьег цар хIанз.



СУРТА ТIА: У. Баудиноваи А. Тутаеваи болх беш боахк.

И. ПЛИЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союзе

ТВОРЧЕСКИ ОТЧЕТАШ

Грозне непайоазон ЦIагIа хилар районнин городскойи газетий бехктокхамеча секретарийн фотокорреспондентийн республикански семинар. Цига къамаьл хилар газеташ полиграфически кийчдара хьакъехьа, цар оагIош тIа ирадоахха сурташ лоархIамеи дикеи хила дезаш хиларах.

Творчески отчеташ йир шелковской районни газета бехктокхамеча секретара М. Д. Мельничука, «Ленинан некъ» яхача республикански газета фотокорреспондента В. И. Юнцевича, «Знамя ленинизма» яхача ачхой-мартановски районни газета фотокорреспондента М. Д. Малуева. Уж ювцача дакъа лаьцар НГIАССР ЖС фотожурналистий секце кулгалхочо Н. А. Кобиашвиле, «Ленина никъ» яхача назрановски районни газета фотокорреспондента С. С. Пугоева, «Знамя коммунизма» яхача шалински районни газета фотокорреспондента З. М. Амлиева, НГIАССР Министрий Совета издательствай, полиграфе, книжни торговле дешашта йолча управлене начальника В. Ф. Шанина.

Семинаре дакъа лаьцараш хьежар Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо котало яьккха 40 шу дизара хетаяьча документальни художественни фотографе выставкага. «Грозненский рабочий» яхача издательства типографе хилар. Цига уж хьежар наборнии верстальнии цехий балхага, районни газеташта клишеш мишта кийчъю.

ХЬАЛХАЛАТТАР

Юрта боахама производственно-технически Iалашо еча Аргунски отделене дика воаз Исмаилов ТIахIир. Цунна чIоагIа тешал ду кулгалхоша.

Отделене спеццехе тоаю юрта боахама лаьрхIа массе тайпа автомашинаш. Цеха болхлоша юхаметтаоттаю еха оатхалаш, керда яраш хьаю, цар кхоачашду вай республика, Дагестана, Астраханска, Ростовски, Воронежски областий, Краснодарски кроя, кхыча районий юртарча къахьегамхой хьашташ.

ХIаьта уж кхоачашдеча дика болх бу токара, коммуниста Исмаилов ТIахIира. Цунга лу эггара чоалханегIа, эггара бехктокхамегIа дола заказаш.

— Шийга бенна моллагIа болх тешаме чакхбоаккх Исмаилова, — аьлар отделене управляюще Амадова.

— Сона чIоагIа беза сай болх, цудухьа из дикагIа бе гIерт со, — дувц Исмаилова.

...Школе дешаш волча хана эггара хьалха яйзар ТIахIира токара говзал. «Пишемаше» болх беча кагийча наха ювцарах. ТIаккха, экскурсе вахача хана, шийна бIаргабайра токараша бу болх. ЧIоагIа ловра зIамигача сага токарни станока хьалхашка дIа а этта оатхалаш хьае. Хьогар из цу тайпарча нахах.

Исмаилов ТIахIира дагадьлар, бакъдар аьлча, лоаццача хана кхоачашхилазар, токара «къайленаш» йовзаш бин бутт баьккхар цо Грознерча «Красный молот» яхача завода шоллагIча цехе.

«Красный молотс» Iома а венна республика Госкомсельхозтехника Аргунски отделене балха вера ТIахIир. Цу хана балха хьалаш халодар укхаза. Цунна цIена токарни станок енна яле а инструменташ яцар. Цудухьа уж Iалашъеш дукха къахьега дийзар цун.

Цу хана цехе хьайийца массехк саг мара вацар: вIашагIйоллаш латтар керда ремонтни участок. Халонех кхера а бенна балхара дIабаьлар цхьабола нах. Бакъда, ТIахIир а цхьабола новкъостий а тIехьашка бовлаза. Тешар уж дукха ха яла лехьа цехера гIулакх тоалургдолгах. Балхах мукъаволча хана шийхьае вIаштIехьдола инструмент йора ТIахIира, мел чоалхане хиларах, заказ сиха а дика а кхоачашдора. Цунца цхьана цунна ха корайоагIар керда баьхкача кагийча наха новкъостал де, царна юкъе барт чIоагIбе...

Дукха ученикаш хиннаб ТIахIира. Царна дика мел дар довзийта, царех боккъонца бола говзанчаш хилийта гIийртав из. Къаьстта йоакхо ю цо къонабараш дисциплина йолаш хилийтара.

Цхьа минут ца йоаеш къахьег коммуниста шо. ХIаьта из ерригача коллективо а дика хьабеш хилча хоза хеташ а ва.

— Тха коллектив барт болаш я, — йоахар ТIахIира цудухьа болх а дика дIабола, къаьстта белгала ба Тюрин Валентин, Хамцуев Зарман, Магомадов Рамзан, кхыбараш.

Цхьа ди дIадахийтац коммуниста Исмаилова шийна йоагIа задани 125 — 130 процент кхочаш ца еш.

— Дикача оамалашца белгала ва коммунист Исмаилов, — дувц цеха начальника Вахабов Шамсудде, — цунгара гIо кхоач массанена, эхь-эздел долаш, гIулакх долаш саг ва. ТIехьавусаш саг хилча цунна гIо де кийча ва.

Коммуниста Исмаилова толамца кхоачашбу общественни болх а. Из ва новкъостий суда председатель. Нагахьа санна моллагIа гIулакх къоастаде дезаш моттиг отте цо дерригa де дезар ду дош нийса къоастадара. ДукхагIча даькъе наха кхетам балара тIавийрзе хул из цу юкъарча балха тIа. Даьхено бокхха мах баьб коммуниста Исмаилова дикача гIулакхий. Цунна еннай ленински юбилейни медаль, «За трудовую доблесть» яха медаль. «Социалистически яхье котваьнар» яха массехк знак, «СССР юрта боахама техника заслуженни болхо» яха цIи. ХIаьта отделене эггара хьалхарчарца яьккхай цо коммунистически къахьегама ударника цIи.

А. РУСЛАНОВ.



ЕРЕВАН. Мехка халкъа боахама боккхача лоархIаме йола геттара цIена цIенъяь препараташ хьаеш йола прогрессивни технологически процессаш кийчъеш латт СССР Министрий Советерча микробиологически промышленноста Керттерча управленена чунодача аминокислотай Ереванска Iилма-тохкама технологически институте.

Уж юкъеяхьаро йиш хулийтаргья тоъал дукха ахча кходе. Институто еш йола разработкаш биотехнологи, юрта боахам, кхачан, химически, парфюмерни промышленность, медицински препаратий производство дегIаноалаяра тIаерзаь я.

Iилманхоша деча тохкамашка къаьстта моттиг дIалоац отходаш кIезига хулийтеи отходаш ца хулийтеи ресурсаш кхою технологеш а хIаьта иштта микробиологически производствай отходашка гонахьара Iалам бIех ца дайташ йола технологеш а хьаяра дешаша.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) аминокислоташ химически хьакъестадеши цIандеши йолча кердача эргаьяьккхача установкага хьожаш ба слесарь - сборщик М. Карапетьян, тIахьожама-бустама приборийн аминокислотайн вокхагIвола инженер - наладчик Г. Сенекеримян, лаборатори заведующи В. Манишин. Цу установкана оттаяь кхага Iоакъаш института заказагIа «Симэкс» яхача чехословацки фирма специалисташа кийчъяьй.

Р. АТАЯНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

НАЬХА ДУКХАГIА ЙОАКХО Е

Мехкдаьттен гази яккхара балхаш дIадоладалехьа ха деза белггала мехкдаьттен гази малагIча метте, мишта кIоарга, мел доалл, царна тIакхачалехьа малагIа породаш я, иштта кхы дIахо.

Уж лоархIаме декхараш кхоачашдеш я «Грознефтегеофизика» треста коллектив. «Грознефть», «Дагнефть», «Нижневолжскнефть» объединенешта, «Ставропольнефтегаз» треста гIулакх а деш, цар болх дикагIа вIаштIехьбаккхара лаьттан ченаш тохкаш, тIоаний структурай картограммаш увттаеш, дукхагIа мехкдаьттен гази яккхара электронно -вычислительни машинаща еррига мел эша даннеш кийчъеш ба треста специалисташ.

Цу декхарех лоархIабу геофизикаш. Дагестански геофизически парте коллективо 27 июле кхоачашъяьй цхьайтталагIча пятилетка план. Грозненски парте коллективо — 28 августе, хIаьта Грозненски ремонтно-комплектационни контора коллективо — 1-ча сентябре. Укх тIеххьарча шин шера «Грознефть» коллектива лаьрхIа деш дола тохкама балхаш 700 эзар сома маьха дукхагIа хиннад.

Дика лоархIаьй треста коллектив шийбалхах карарча шера а. ВорхI бетта плаи 110,1 процент кхоачашъяьй, хIаьта хьалхарча ах шера итогех треста еннай КПСС Ленински райкома диплом.

— Атта хиннадац вайна уж толамаш даха. Из карагIдаьннад шийниз а хьинар а ца кходеш хIаране къахьегар бахьан долаш, — аьлар отчетно - хоржамий собраие ше доклад еш партийни комитета секретара Т. Агарковас. — Хадданза терко яьй парткомо производство эргаяккхара, наьха къахьегамцара безам совбаккхара, коммунистий авангардни лоархIам айбара, хIаране бехтокхам лакхбара. Цунна тешал деш да коллектива хьонхамаш. ПланагIа йоагIачул 2,7 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, балхаш хьадарга дIадодар 3 процент лохдаьд. Дикка лоацъяьй болх ца беш скважинаш лоаттаю ха. Соахка шоллагIча ах шера 540 сахьат из ха хиннача, хIанз дIадахача ах шера доадаьдац 248 сахьат мара, хIаьта из ха кхы а лоацъяра де дезар белгалдаьд коллективо. Цу гIулакха оарцагIбаьхаб рационализатораши производства новаторашн. Цох хьахиина беркат доккха да. ДIадахача шера 430 эзар сома маьха пайда а луш, юкъейоалаяьй 57 рацпредложени, хIаьта укх шера кийчъяьй — 36, царех 20 хIанзлехьа производствана юкъейоалаяьй.

Дика рационализатораш кIезига бац тресте. Из тамаш е эзаш хIама а дац. хIана аьлча, дукхагIбараш лакхера дешар дийша, дуккхача хана деиз укхаза къахьегаш бола специалисташ боландаь.

Къахьегамеи производственнии дисциплинах дола дешаш даим а шийтеркама юкъмоттиге лоаттадаьд парткомо, дийцад юкъарча собранешка. Цу гIулакха оарцагIъяьхай общественни организацеш, хьехамчийн парте, тIема, производства ветераиийи советаш, гойтара агитаци. Цох хьахиинар а дика да. Масала, соахкарчул шозза кIезигагIа ба медвытрезвителе кхаьча нах, ялхазза кIезигагIа я хулиганство лелаяь моттигаш. Къаьстта ирбаьб маларан алкоголизманеи духьалара къовсам.

— Даьр кIезига дац, бакъда парте вай массавар тIахьех, карагIдаьнначох кIезигагIа а дувцаш, дукхагIа дувлийтача гIалатех, ледарлонех, коллектива балха тIарча «готтигача» моттигех дувца а уж дIаяхара керда наькъаш леха а. ХIаьта цу хьакъехьа кIезига аьннад доклада тIа, — белгалдаьккхар ше къамаьл деш коммуниста Г. Строцке. — Даьсса къамаьлаш дукха ду вай, хьалдача гIулакхащца дизза кхоачашдац парте хьалхашка увттаду бехктокхаме декхараш. Шу долалуш тIаэц вай доккхий социалистически декхараш, хIаьта из чакхдала гаргагIертача, тайп-тайпара бахьанаш а лехаш, ца деш дисачун, бехказдовла гIерт. Из оамал цIенъяь дIаяккха еза. Вахаро даим керда критически ситуацеш духьалтувс сага, цудухьа нийслуш йола халонаш эшае хургдолаш а могаргдолаш а. шийгIулакха бокъонца вола специалист хьалкхеве веза вай цох. Из фу яхилга да? Из да — йоакхо къахьегама наьха е еза, цун сакхетам айбе, сага фактора лоархIам лакхбе, КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленуме ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева белгал ма даккхара, хIаране шийй моттиге бIубенна къахьегаргдола хьалаш вIаштIехьдаха деза, яхилга. ТIаккха мара карагIаргдац вайна кердача лакхаленашка кхача. Дерригa а нахах тийша да. Цох, хIама аьннадац доклада тIа. Массехк дош а аьнна дитад Iилман-техннчески прогресс сихъяра гIулакх тресте мишта латт а. ДикагIча оагIорахьа бийцабале а, боаггIача боараме латтац вайцига кердадар хьахоллара болх. Треста коллективе дукха ба новаторски хьисапе болх бе могаргдола специалисташ, бакъда, парткомо доаггIача бесса вIаштIехьдаьккхадац хьалха латта опыт дIа-са йоаржаяра гIулакх. БIарччача шин шера цу хьакъехьа цхьа совещани мара яьяц. Рационализаторски балха юкъекхувлац къона специалисташ. Нагахьа санна кIеззиг-дукха дIатохаделча вайна воашта-а могаргдар балха ха шозза-кхозза къезигъеш йола приборащ, аппаратура, тайп-тайпара хIамаш хьае.

— Бакълув нов. Строцкий, — аьлар коммуниста Б. Артамонова. — Вайцига болх бечарех аханел совгIа ветеранаш, производство тIехдика йовза специалисташ ба. Поккха я цар балха опыт, цхьабакъда, хьехамчий а ветераний а советаша болх лерттIа бергбола хьалаш вIаштIехьдахац парткомо, кIезига даьд цо кагирхой, комсомольций хьинар айдара а.

ГIулакхах дог лазаш дайцар ветерана сейсмопартешкарча партгруппашта кIезига гIо даь хиларах. Царна яьяц цхьаккха инструктаж, занятн, хьийхадац гIулакхацара бехктокхам айбара, дисциплина чIоагIъяра де дезар хьалхадаьккхадац. Цудухьа хIанз а нийслу коммуниста гIалаташ дувлийта, балха ха йолча хана уж «пелинга» чухьежаш, из бахьан долаш тайп-тайпара хатараш хула моттигаш. Цудухьа бехктокхаме оза безаш хилар коммунисташ В. Лисов, В. Бабенко, В. Каверин. Шийдекхараш кхоачаш ца дарах парте мугIарашка хьа ца эцаш витав Г. Арзуманян.

— Практико хьахьокх, — аьлар коммуниста Степаненкос — дерригa я идеологически, нравственни, идейно-политически кхетам балара балхах тийша долга. Партгруппашка вIашагIъехкар 634 саг чувоагIа экономически дешар Iомадара школаш. Царна кулгалде хьожабаьбар дикагIбола пропагандисташ М. Кулик, А. Баранов, С. Исрапилов, Н. Гулаков, А. Зерщиков, Ю. Бутенко, кхыбараш. Цар ладувгIараштa йийшай 245 лекци, занятешка дийцад коллектива вахарах а балхах а. Бакъда, ювлийтай цхьаццайола ледарлонаш а. ХIара цхелагIа вола ладувгIархо ивавац занятешка, хIаьта из ца хилийтара хайра хIама даьдац парткомо. Из гIалат кхы хилийта йиш яц, хIана аьлча коммунисташ - кулгалхой ахарга хьежжа мара ухаргбац занятешка парте боацараш а.

Ше къамаьл деш коммунистий терко кхы цхьаькха цхьан кхоачамбоацара тIадар коммуниста В. Погосова. Шоай гараже наггахьа боагIа хьаьший ба треста кулгалхой, парткома членаш, аьлар цо. Цудухьа парца хац дигара гIулакхаш мишта, йоакхо яц водителий, слесарий, механикий балха хьалаш тоадара. Ладар чуухаш ба тхов, мукхъюаш латт дуккха мах бола техника, аппаратура, приборащ. Мойка яц гараже. цудухьа бIеха йоллаше а тоае эзаш хул машинаш. Уж халонаш нийсъенначе а пятилетка задани кхоачашъяь баьннаб ремонтникаш. ЧIоагIа я коллективе дисциплина.

Парткома балха дика мах а беш, дийза дисараштa Iерко тIаозаш дар коммуниста Юшина, Будненковас, Шепелева, Хворостецке, Вошлёвске даь къамаьлаш.

«Грознефтегеофизика» треста партийни организаце отчетно-хоржамий собране дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова.

Парткома секретаралла юха а Т. Агаркова хержар.

Р. АУШЕВ.

Керттердар: бехктокхами дисциплиней

ЦХЬА ДА ЦА ХИЛЧА...

ХIанз беттащ 365 етт а болащ, 810 бежан кхоаб Назрановски района «Маяк» яхача совхоза фермашка. Цхьабакъда, леладераш диначa фух дола доахан дале а хIара Iаттагара хьайоаккха шура районе кхычахьа йоакхачул дукха кIезигагIа я.

Цул совгIа, кIезига да хIара бIаь Iатта тIехьа хьалкхеду Iаьсий, дозал кIезига долаш дIачутел пачхаьлкхенна дулха лаьрхIа дола хьайбаш. Масала, укх шера ялх бетта цига дIаденнача хьайбаех юкъера лаьрхIача хIаране дозал 251 килограмм мара хиннадац. Цудухьа дог деларгдолаш а яц юххера хьахула итогаш. Хьайбашкара хьаьлха продукташ кIезига а йолаш дIадода ахча дукха хиларах «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене даннеех. 1984 шера 598 эзар сом зе даьд совхоза хьайбай боахамо. Цох хоадамболлаш дола дакъа кхоач тIахьожам боацаш лелаеча автотранспортага.

Тайп-тайпарча маркех 56 тракторн 42 автомобили я боахаме. Цхьабакъда, пачхаьлкхен предприяте хила еза порядок йолаш дац техника лелаелга, цунна техническн обслуживани елга, из лораелга.

Совхоз вIашагIъелла иттех шу да. ХIаьта хIанз а хьаьяц автомобилаш лоаттаергйола гараж. Гонахьа лерттIа карти дIакъовла нaIараши йоацаш да юрта боахама техника лоаттаю ков. Цхьаккха лостам бац укхаза.

ВIашъюхе нийсъеш дIаоттаьяц техника. Коа дIаюха кхийса ухк тIера хьаьха пайдана йоаца оатхалаш, агрегаташ. Тамаш е йоагIаш хIама да сел дукха мах болаш йола техника дог ца лазаш лелаяр, цхьа оатхал, агрегат тIера дIайоаккхаргйоацаш дола хIама ца дар.

Массехк шу да М. Кодзоев укхаза директор вола, цул ХьалхагIа цу совхоза керттера зоотехник волаш а дикка ха яьккхай цо. Совхоза керттера инженер волаш Тутаев Аюпа цига болх бу а цхьа шуи ах шуи хинна Iац.

Хан-ханнахьа автомобилашта техническн обслуживани а еш, коэффициент лакха йолаш царга болх байтара дукха сагота бац директор а керттера инженер а.

Укхаза вай дувцараш лаьрххIа капитально хьалдезаш дола гIирсаш дац. Типовой мастерскеи гаражи хьалъеш хилча дукха ахча деза. Уж хIана хьалъяьяц а яхац вай.

ХIанз ювцараш я технически обслуживани яраи заявочнии текущии ремонташ яраи автомобилаш дIаувттаергйола шифер тIайилла кхоаленаш, автомобилашта а юрта боахама техникана а лаьрхIа долча ковнашта гонахьа карташ яр. уж дIакъовла йиш йолаш цига наIараш йогIар. Совхоза специалисташ дIатохабеннабаларе сиха даь а даргдолаш, дукха ахча дIадахийта а ца дезаш балхаш дар уж. Цхьабакъда, эшаш йола материалаш лохаш шоашта хало е уйла йолаш хиннабац совхоза кулгалхой. Цар шоашта эггара аттагIа бола никъ лехаб. Шоферашт еи механизатораштеи бокъо еннай пачхаьлкхен автомобилашн тракторашн бийсана шоай коащка лоаттае, хIаьта машинни ков оалача моттиге хIанз латтараш духхьал комбайнашн уж санна дIа-юха лелае йиш йоаца юрта боахама кхы тайпа техникеи мара яц.

Болх йистебаьнначул тIехьагIа машинаш гараже дIаувттаеш ца хиларах цар технически хьалага хьожаш цхьаккха саг вац. Автомобиль лелаш хилар, цуица дIа-юха мовхьаш кхахьар, кхом хеташ из лораяр — из дерригa а тийша да шоферех.

ХIанз хьожаргда вай автотранспорта болх цига мишта вIаштIехьбаьккхаб. Цу хьакъехьа йола инструкци геттара гIожа телхаю. Номераш увттаяь йола путевой листий бланкаш диспетчерага подотчете дIатела езараш бухгалтере болхлой ба. Из цига деш дац.

Путевой листий бланкаш кхычахьара лехар а царна номераш увттаер а диспетчер ше ва. Из а нийса дац. Шофераша хьа а енна, цо обработка яь путевой листаш бухгалтере хила езаш я законагIа. хIана аьлча, цар тIа хьахьекхача балхашка хьежжа алапи язду шоферашта, яьча километража тIера дIадоакхх доагадаь бензин. цар даннех чакхйоах кхыйола бухгалтерски операцеш. Из иштта дале а шофераша болх баь путевой листаш диспетчер волча ухк. Царех шоай документаш лоархIаш бац бухгалтераш.

— Уж дIаяхка помещени яц тха, — яхаш бехказа вала гIерт совхоза керттера бухгалтер Муталиев Аюп.

Инструкцега хьежача хIара дийнахьа путевой листаш тела йоагIа балха арабувлача шоферашта. Из а цига деш дац. Цхьан путевой листаца пхе дийнахьа болх бу шофераша.

Спидометраш болх беш еце а балха араювлийт автомобилаш. Из а йоккха нарушени я. — Запасной оатхалаш кора а ца йоагIаш еха спидометраш меттаоттае йиш йоацаш лел тхо. — йоах гаража начальника Хучбаров Къурейша.

Совхоза кулгалхоша тIахьожам ца лоаттабарах а шоай служебни декхараш ма доаггIара кхоачаш ца дарах а путевой листаш тIа шоашта бакъахьа хеташ йола километраж IотIаувттаю шофераша.

Иштта, пхе дийнахьа 1200—1350 километр никъ баьб, аьле дIаязду путевой листаш тIа. Из бакъдеш кулгаш язду совхоза бехктокхамеча балхахоша. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа баьр 240 — 270 километр хул. ДукхагIча даькъе шоай районе гIолла дIа-юха кхухь мовхьаш, хIаьта автомобилех цхьаьраш бригадашта гIулакх деш я. ДIалаьрхIача дийнахьа хIаране бокъонца беш бола никъ дукха кIезигагIа ба.

ДIадахача шера хиннача зенах бухгалтерски даннеех 200 эзар сом гаргга да автотранспорто даьр. Приписка дIа ца йоахе укх шера а доккха зе дергда автотранспорто.

Из дерригa ца ховш бахьогI Назрановски района партийнии советски органий а «Чеченингушплодоовощхоз» объединене а кулгалхой? Ховш ба. Бале а укх шера хьалхарча ах шера балха итогех района юрта боахама къахьегама коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг а хьожаеш, КПСС райкомеи райисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх еннай «Маяк» яхача совхоза. Из мишта кхетаде доагIа?

С. АУШЕВ.



ЦАР СИЙ ДУ

— Оаха сий деш а доккхал деш а дукха нах ба тха колхозе. Масала, дояркаш коммунисташ Къахьегама ЦIеча Байракха, «Знак Почета» орденаш, дукха медалаш лелаю Оздоева Iаддала Хамсат. «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие», ленински юбилейни медалаш лелаю Героева Мочкхий Аьсет, механизатор коммунист Къахьегама ЦIеча Байракха, «Знак Почета» ордений кавалер Оздоев Хьадиса Хьамид. Цар балха толамех а вахарах а дукха яздаьд газеташ тIа, — аьлар Сунженски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза партийни организаце секретара Дзейтов Макшарипа. — ХIаьта тахан сона ловра тха механизаторах Гандаров Махьмада Хьамзатах, цун дезалах оаш дувцаре.

...Трактор кIалтIаръяла мегаш кхераме йолча босе буц хьакха моллагIа механизатор вухьаргвац. ХIаьта иштгача моттигашка болх бе Хьамзат Iемав.

1946 шера дIаболабелар цун къахьегама никъ. Советски наха геттара хала ха яр из. Юрта боахаме къахьега нах, къаьстта маIа нах тоьацар. Цу ханна кхувш воагIаш хинна Хьамид прицепщикалла вахар, трактористалла болх беш хиннача воккхагIа вола воша Ахьмад волча. Сатессача денз беза къовлабаллалца къахьегар, хIаьта цкъаза бийсана а. Воша моташ воацаш е вIаьдвелча ше а доаллар трактор. Ехача юае Ахьмада новкъостал деш дика Iомаьяр цо из. ТIеххьара а чIоагIа елар цунна техника. Шера прицепщикалла болх баьчул тIехьагIа, механизаторий курсашка деша ваха лаьрхIар. Уж тIехдика чакхъяьхачул тIехьагIа трактор елар.

Казахстанера эри даьда лаьтташ оахаш хилар. Цига толаме болх барах «За освоение целинных и залежных земель» яха медаль елар Хьамида.

...1957 шера Орджоникидзе цIерагIча колхозе балха эттар. Цу хана денз дика дайзад Хьамзата шоай боахама лаьтташ. Мичахьа, малагIа культура дикагIа хьувкъаргья хов. Йоккха балха опыт йолча цо хьадер массе хана сихеи тешамеи ду. Дукхача хана денз хьаьнала цо бу болх доккхача совгIатаца белгалбаьккхаб Даьхено. Дукха ха йоацаш Хьамида еннай «За трудовую доблесть» яха медаль.

Цхьан хана Хьамзата шийвеший санна, даь никъ хьаллаьцаб цун къонгаша — Iийсаси Исраилен. Къона бале а механизатора говзал дика караерзаяьй шинне. Iийсай трактористa цхьоалагIа класс я, хIаьта Исраила — шоллагIа. Шаккхе а Советски Эскаре дика гIулакх даь цIавенав.

— Рычагашта низттъа мара тIакхоачаш вацар Iийса, духхьашха цо трактор лаьллача хана, — йоах Хьамзата. — ЗIамига волча хана денз техниках дика эхетаж вар Исраил а.

Иштта ва хIанз иялагIча классе дешаш вола кхоалагIа вoI Батыр а. БархI бер да цун. ПоккхагIа йола йoI Грознерча хIамаш тегача объединене Мужечарча филиале болх беш я. Вож бераш школе деша ух.

Къахьегарга хьежжа да хьатIадоагIар а. Бетта юкъера лаьрхIача 700 сом чудахь Хьамзата шийберашца цхьана. ЦIагIа мел эшар да: холодильник, телевизор, хIанзара мебель, и. кх. дI.

Царщига тхо даьхкача хана коа латтача гусеничии трактора мотора цхьацца кулгаш детташ зIамсаг воалляр.

— Ер малав? — хаьттача:

— ШоллагIа вар — Исраил ва, — жоп делар фусама даьна хьалхара Дзейтов Макшарипа. — Сатассалехьа хьал а гIатте ДаьттагIа дояркаш а нийце вода из. Дукха ха яц шура а яхьаш цигара цIавена. ХIанз дел къийга лыккха шура хьацIаяра трактор кийчъеш ва.

— Ехача трактор шоаш тоаю акхаь, — йоах Дзейтова. — Шоай доалахьа йолаш санна дика доал деш лелаю кхоккхе машина.

— Юртара а даьина кхыча моттигашка болх бе ухий шо? — хаьттача:

— МалагIча гIулакха? — жоп делар Хьамзата. — Хьабе укхаза а шортта болх, из лерттIа кхоачашбича дикка ахча хилча. Дукха котамаш, москалаш я тха. Доахан, жа да. Балхара даьлча царна а доал де, деза, уж доакъаращца Iалашде деза. Тхоай боахам а бита фу хургда ца ховш кхычахьа болх бе даха дага а хиннадац тха.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: Гандаров Хьамзат шийкъонгашца Iийсаци Исраилаци.

ЦХЬАККХА А ВИЦВЕННАВАЦ, ЦХЬАККХА А ДИЦДЕННАДАЦ

ВАХАР ЛОРАДЕШ

Альбома IажагIъенна листаш хьа а ехкаш, къамаьл деш ягIа Ольга Ивановна. Дагалувц цо шийца тIем тIа хиина нах, тIемо йоагаяь къонал.

— Котало яьккха 40 шу доалаш Львове яр со, — йоах цо. — Дукха дисадац тхо.

Хьаехк тIема ветерана альбома листаш, духьала увтт безаш, бовзаш болча наьха боча сибаташ. Да, нана, вежарий, цхьана тIем тIа хиннадац из. ХIаьта а дагарах. Хьалуст вахар. Атта хинна дац из. ХIаьта а дага далла, дег тIа бала лоаттабе хIама дац. Наьха дар санна хиннад вахар а. Малав цу шерашка бала ца лайнар? Иштта хиннай кхел...

Гаьнара Владимировщина. Лукиово яха йоккха йоаца болхлой юрт. Дай хана денз массаза а укхаза баьхаб Данилова Ольга Ивановнай дезал.

— Атта-м дахацар тхо, — дагалувц цо. — ХIанз мо тIадувха, даа дацар. ХIаьта а тешаш дар сийрда кхоане хургхиларах.

Дега еза моттигаш дагаехача бIарг сийрдабоал Ольга Ивановнай. Юха а дагадох гаьнарча шоай юрта йистте гIолла тайжа доагIа хий, аьхки цу хи тIа шоаш ахар, юртара клуб. Кхувш боагIа мехкарийн кагий нахи сар-саррахьа гуллора клубе, бийса юкъе яххалца халхабувлар.

Уж ханаш дагаехача хIанз а тIехьа ше къона йолаш санна хет. Чакхъяьккха яьннай 10 класс. Школацара къаста сайре. КIай коч, кIай туфлеш тIаювхаш я Ольга. Иштта кийчбенна ба беррнгаш а. ХIаране шийуйла я. Кагийча наха форда тIа баха, летчикаш хила лерхI. Оля лор хила дага я. Цхьаккха дича а лор хиланза Iергъяц. Уйлаш иштта яр. Вахаро шийдар дир, кхел кхыча бесса кхестар.

Выпускной сайре чакхъяьннача Iурра юрта кхаьчар унзара хоам, фашисташа тийшача балхах тIом болабаьб. Iаьржделар дуне, мехкага хало кхаьчача, дицделар дага лаьттар. Селхан деша баьгIа кагий нахи мехкарийи ВЛКСМ райкоме бахар шоаш тIем тIа бахийта, аьнна дехар де. Иштта дIадоладелар къоначa йоIа тIема бирса шераш.

Шийнешаща Ольга Ивановна хьожайир Коврово яхача городерча тIема заводе. Укхаза дийнахьа болх а беш, сарахьа медкурсашка дешаш хулар мехкарий. Заводе болхлой кулгаш мел чIоагIа эшаш дале а, дагабоахкар гIем тIа бовш, човнаш яь бола нах. Царна новкъостал де, бала байбе безам бар. Дехар а даь, тIем тIа хьожабайтар цар шоаш. Иштта Смоленски оагIорахьа нийсбелар уж. ДIадоладелар тIема денош. ЦIий, хала доарахой, тIема цIералла бовш бола нах. Из дерригa а бIаргадайнад Ольга Ивановнана.

ФуннагIа тIакхаьчача а йоха ца йохаш, чов яьча салташта новкъостал деш, кIаьда кулг тохаш чакхъяьннай из. Дукханахьа кхаьчай къона медсестра. Смоленска гаьна йоацащ хиннача медсанбате. Горьнерча пересылочни пункте, Курско-Орловски дуга тIа хиннай. Етташ бомбаш, йоккхий топаш йолаш, човнаш хинна салтий Iоажалах кIалхарабаьхаб, царна дарба даьд.

— Кхераме ярий?

— Цу хана кхераме яцар.

Се юврг ма йий аьнна цкъа дагадохацар сона. Кхы бIарга ма гулда из морг! ХIанз а уж денош дагадехача кхералу со.

ТIем тIа човнаш яь хиннай Ольга Ивановна ше а. Из а йолаш тIем тIа йода эшелон, немецки самолеташа бомбаш йийтта йохаяьй. Хала йолаш госпитале дикка ха яьккхай цо.

Кхалсаг, къона бIухо Даймохк фашистех мукъабоаккхаш болча наха новкъостал деш Кракове кхаьчай. Укхаза чакхбаьлар Ольга Ивановнайна тIом. ДIахо яха могаргдоацаш дар дегIа хьал. Хьаеллаеннача човнаша низ бохабаьбар. Денал дола йоI тIема совгIаташ а дахьаш шоай юрта цIаера.

Котало а яьккха, дукха совгIаташ а дахьаш, тIом чакхбаьнначул тIехьагIа цу юрта цIакхаьчар эпсар И. А. Самсонова. ТIемо къоастабаь дуккха шераш даьлча, юха а вIашагIкхийттар шоайла безаш бола йоIи зIамсаги. ДIадоладелар фашисташа юкъагIдаьккха машаре вахар. ТIом йистебаьннабале а, хала шераш дар уж. Де дезаш дукха дар. Шоай юртарча больнице балха яхар Ольга Ивановна — медслужба йоккхагIа йола сержант. Дега йIовхал дIалуш дуккхача шерашка гIулакх деш хиннай унахошта, дакъа лаьцад мохк юхаметтаоттабеча.

Ткъаь пхиъ шу гаргга ха я СамсоновгIар дезал Грозне баха баьхка. Цу хана денз Ольга Ивановнас болх бу № 1 йолча берий беша. Нана санна дукха еза из бераштa, лоархI коллективе, даьша-ноаноша оал Ольга Ивановна балха яле, тхо сагота дац.

Иштта Iоажала духьала лаьтта, вахар кхайкадеш шийдекхар кхоачашдеш хьайоагIа тIема а къахьегама а ветеран, коммунист Самсонова Ольга Ивановна.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ.



Iилмаи техникаи доазонаш

«БЕЛАРУСЬ» ЯХАЧА ТРАКТОРА КЕРДА МОДЕЛАШ

Анатолий Бируляс — «В. И. Ленина цIерагIча Мински тракторни завод» яхача объединене кхыча мехкашкара специалисташ кийчбеча Отраслевой центра заведующе ладувгIарий аргIанарча группана «Беларусь» тракторий дикача оагIонех дувцача хана, цунна довзацар хулаш латта гIулакх.

— «Беларусь» тракторо, — йоахар цо, — реклама е ца езаш тхо мукъадаьхад. Из универсальни хиларах, йайхача а шийлача а хана лотае атта хиларах йола сийле, хоза даьха реклама сурташ тIадолча буклател сихагIа дIаярж наха юкъе.

Цо дувцар уж балха чIоагIа, тешаме, атта, технически дика кийчъяь хиларах, хIаьта цу ханна заводе чакхдаьннадар, технически кхы а дикагIа кийчъяьчеи дуккхача оагIонашта толашагIча доазол дехьарча цу тайпарчарел тIех йолчеи кердача модела. Коммуниста Юрий Полякова комсомольско-кагирхой бригадера цун доттагIий бар аргIанарча толамо дог гIоздаьккха: хIаьта йистебаьннабар уж МТЗ-100 тракторех йолча эггара кердагIчоа тохкамаш даь.

Анатолий Бируляс шийкъахьегама никъ дIаболабаьб цу бригаде. ТIаккха къона вале а балха опыт йола специалист «Запчастьэкспорт» яхача арахьарча торговлеи объединене вихал волаш машинно-тракторни боахам юхаметтаоттабеча новкъостал де Вьетнаме хьожаваьв. ХIанз массехк шу да вежарашха долча мехкашкарча 300 совгIа специалисташа шоай говзал лакхъеча центра кулгалдеш из вола.

Бируляца цхьана тхо да Юрий Полякова бригада болх беча сборочни цехе.

Дог гIоздаьнна ба кагирхой. Алхха Вацлав Усс вац кердача машина кабинача. Телемониторо тхо «доаладу» тохкамаш дIадоладеннача. Вацлава машина хехи гувнашка, кIоагашка, урагIенашка гIолла, тракторист мел атта вагIа хьагойтар духьа: кIаьдача кресла чу кIеззига эгалуш вагIа из. Хьалхара «Беларусь» тракторий моделаш дукха эсалагIа яр цу тайпарча доазол арахьарчарел, из лоаллаш волчун комфорта даькъе. ХIанз из кхоачамбоацар дIадаьккхад. ТIехдика изоляци яьча кабине трактористa дукха хьахазац двигатела тата. ХIаьта руль геттара атта я, вIалла низ тIа ца бохийташ цхьан кулгаца дIа-хьа хьовзае йиш йолаш.

— Бакъдолаш, ер модель атта вIаштIехьъяьннаяц тха, — йоах слесара-сборщика Вацлав Усса. — Тха балха эггара чоалханегIа а чакхдаьлча дикагIа а лар — кердадар хьакхоллар да. ЦIаккха а цхьаннахьа даьлац тха цехо, тха бригадо деш дар. Эггара хьалха оаха деш да Тхо долчара дIайолалу хIара керда трактор. ХIара кердача модела цхьа экземпляр мара кийчъяц. Болх геттара цIенхашттара ба: вIашагIйолла еза вIалла дIанийсъянза, хьажанза йола машина. Оаха дIаеннай ер трактор, хIаьта Юрий Пислякови Сергей Виноградови кердача — МТЗ-142 модела кабина вIашагIйоллаш ба. Цхьан метте латтац цхьаккха а хIама. Цудухьа, хIанзехьа болх бу оаха, хьалха вIалла ца хиннача кердача принципех болх беш хургйолча кердача 150 говра низ болча трактора модель кийчъеш.

Укхаза, — йоах дIахо Вацлава, — геттара боккхача лоархIаме ба конструкторски отделацара тха бувзам. Конструкторий бригадаи тха коллективой договор даьл творчески цхьана гIулакхаш ледара, цо новкъостал лу тхона халонех чакхдовла. Инженереи гIулакх чакхдоаккхачуни содружество — тешшаме толамга бода никъ ба.

— ХIанз КБ а опытни производства цехе а кийчъю МТЗ-100 модела базах йола тайп-тайпара модификацеш, — йоах Мински тракторни завода къасттача конструкторски бюропа чуйоагIача модернизаце бюро начальника Федор Подпидыша. — Керда трактор дуккха эргаш я хьалхарча моделел. Цун двигатела низ — бIаь говра нийсса ба. ХIаьта МТЗ-80 75 мара бац. Хьалхарча тракторех цхьанне а сухал хувца йиш яцар йоддашехьа. Из идея еннараш а Полякова бригадера кагирхой бар. Трактора аргIанара тохкамаш чакхдаьлча предложени елар цар, легковой машина санна атта сухал хувца йиш хургйолаш коробка кийчъе. Шерра моттиг чулоацача машинаща болх бе йиш я кердача трактора, свеклаш, хьажкIаш, коартолаш чуэца йиш я. Цун балха овсарле лакхъяьй 160 процентага дIакхоачаш. Кердача тракторо халкъа боахама пайда лу 150—500 сом шера, цхьан машина лаьрхIача.

Дукха ха йоацаш заводе арахийцай шоллагIа миллионни трактор. Из доккха таьрахь да. Даймехка Сийлахь-боккха тIом чакхбаьнначул тIехьагIа тIемо йохаяьча Минска цхьан мнIинге завод хьалъе йолаяь а, хьалхара трактор конвейер тIара 1953 шера араяьнна а хилар теркалдича хIаьта а.

— Цу толамех, шеко йоацаш, доккха дакъа кхоач тха кагирхошка, — йоах слесара - инструментальщика, КПСС ЦК члена, Социалистически Къахьегама Турпала Евгений Климченкос. — Къоначар тIехь - тIехьа дукхагIа дакъа лоац балха а общественни а гIулакхаш чакхдоахача. Опыто хьагойт, Полякова бригада конструкторащцара дар санна долча договораша кердача тайпара болх бе таро лулга. Юххера хьахулар дукхагIа хилийтара коллективаш тIаерзаю планеи карагIдаьннaчуни хьокхамий система а: продукце боарами номенклатуреи, наьха дукхали алапе фонди, продукце дикал, къахьегама овсарле лакхъяра, продукце дIалоаца къахьегами махи кIезигбара задапеш.

Григорий КОЛОБОВ,
АПН корреспондент.



МОСКВА. «Мосфильм» яхача киностуде «Борис Годунов» яха цlе-кlай бесаш дола шин серех латта фильм да доаккхаш — цlаккха лоархlам боврг боацаш йолча А. С. Пушкина язъяьча трагедена экранизаци еш я.

Кино доаккхача группана керте латт СССР артист, Ленински СССР Паччахьалкхени премей лауреат, Социалистически Къахьегама Турпал Сергей Бондарчук. Фильма керттера оператор ва Ленински Паччахьалкхени премей лауреат В. И. Юсов.

СУРТА ТlА: Цlеча майдан тlа. «Лобное место» яхаш фильма эпизод я йоаккхаш. Юккъе латтар — режиссер С. Бондарчук.

В. МАСТЮКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Хайча зене дац

КХЫ ЦХЬАЬКХА ВЕЛОСИПЕД

Йоккхача велоспорге массане тандем йитачул тlехьагlа, киевлянина Сергей Кавезас яьй цу конструкцех велосипед шийнеи сесаган. Шинъ тlавагlа йиш йолаш яь керда велосипед яр тайп-тайпарча наькъашта лаьрхlан къонача маьреи нускалеи транспорта хьашташ кхоачашдеши. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа конструкци хувца йиизар: Сергеяи Наташийн воl Дима хилар. Хlаьта тlаккха — Сережа а. Юха а реконструкцега хьежаш я дезала велосипед: вокххагlвола воl а машина «низа даькъах» дlакхийтта педалаш кхесторгйолаш ва.

Кавезас лерхl, кхы а боккхагlча дезала лаьрхlа а конструкци тоае йиш йолаш: кхийна кхоъ педалаш кхестаеш хургволаши кхы кхо бери. Бераш дагlа моттигаш тlехьашкахьа юхаяхка йиш йолаш я, бераштa никъ аттагlа хургболаш, кхыметтел наькъа цар наб е йиш хургйолаш а.

Городе вахача саго ништта йоккхача конструкцех йола машин мича лоаттаю ха ловш хила тарлу дешараш. Цу тайпара новкъарле а яц Кавезай дезала, хlана аьлча, конструкци вlашагlйоаккхаш я, миччахьа дlаоттае йиш йолаш, кхыметтел цlермашинаца дlа-хьа яхьа йиш йолаш а.

Велосипеда тlа дlачlоагlдеш тент да, эшшача хана дlаниисдеш. Из бахьан долаш догlа а е бlайха малх а новкъа хилац туристашта. Тlехьа тоссача прицепа чухувш тентал совгlа палатка а, хьамча лодка а, кхачан продукташ а, наькъа водача виъ сага кхы мел эшар а. Наькъа кхерамзленна лаьрхlа прицепа тlехьашкахьа я дlа-хьа хьовзара а юхасацара а сердала знакаш.

Цкъарчоа хеталу, дезала велосипед городал ара наькъа лелара мара пайдана яц, аьнна, цхьабакъда цу велосипеда города улицашка а царгlата хет: йlайхача хана Сергей цlаккха а городской транспортаца водац балха, цунца мара. Шийн машинаца балха ахарал совгlа, бераш детсаде дlадуг, эшшача хана беррига дезал даче а буг цlендера.

Хlанз дезала керда веломобиль хьаеш ва Сергей Кавеза.

Александр ПОЛИТКОВСКИЙ.
(АПН).

Республика экранаш тlа

Таханарча дунен вахаре карагlдоалар. Из тема экрана тlа зрителашта, къаьстта а кагирхошта, массаза а хьашт долаш я. Турпала материал лу кхерамца бувзабенна болча советски милице балхо. Цунна тоъал чlоагlа уйла тlайохийт вай кинематографисташа. Алхха укх тlеххьарча хана хьадаьд «Ялхлагlа», «Башха кхера ца везаш», «Кукарача», «ГАИ инспектор», «Шолхонца хьалхавалар», кхыдола картинаш. Иштта экрана тlа юха а вlашагlкхетар хул вай, хlанз хулаш Московски милице болхлошца. «ЛадувгlалашI Ерригача посташа...» яхача фильма турпалашца — посте латта милиционерашца. Каст-каста улицашка духхьал царна тlадолх вай новкъостал деха е хьехам эца.

...Демобилизаци а я цlавена десантник Кольцов Виктор вlалла дага а доацаш венав милице отделене. Милице болх бе шийга арг ма лий аьнна дага хиннадац цунна. Цул хьалхагlа уйла яьцар Виктора города сатем лорабелга професси хилара. Хlаьта милице подполковникаца, даьцеи ваьнацеи беседа яьчул тlехьагlа, наха новкъостал де, зуламах уж лорабе шийн а уйла хиларах РОВД начальника предложени хьатlанийцар зlамсаго. Цу сахьате вlаштlехьдалаш цун балхах кхета а опыт lоае а. Къона милиционер нахах тешаш, дог уйла дика долаш хиларах пайда а ийце вада аьттув боал кхерамеча зуламхочун. Цхьабакъда, дlаух денош, шиш болаш къонаха хул сержантах. Иштта цкъа, цхьаь рецидивиста духьала эттача хана, хала чов хинна цlе воллаше а, вlаштlехьдоал цун хьал сихха кхета а дaь, зуламхо кlалхара ца валийта. М. Горьке цlерагlча киностуде из картина оттадаьд режиссера Вознесенский Игора Иванов Юрeца цхьана цо язъяьча сценаре тlара.

Керттерча турпала — Кольцов Виктора роль ловзаю вовзаш волча актера Ростоцкий Андрея. Фильме иштта дакъа лоацаш ба кхьбола цlи хеза актераш а — Лужина Лариса, Юматов Георгий, Мартынов Андрей. Картинана музыка язъяьй Шанинский Владимира, дукхача гlордаьиначa иллей автора.

«Хlанз а ез, хlанз а сатувс...» яхача фильма цlи а хинна дlаэттача цу поэтически стихотворени мугlаро хьахьекхай цун жанр а, цун чулоацам а. Картина автораша зрителашта кийчъяьй безамах йола психологически драма. Цун керттера турпал ва кхалсаг езаенна саг. «Тха картина турпала Василий Васильевича зlамига волча хана дenз еза цхьа кхалсаг — Агнесса, цхьабакъда, цун мар ва, дезал ба — йоах фильма сценарист а режиссер а волча Лырчиков Николая. Нийсхоя духьа белгалдоалахьаргlа вай, Агнессе дезало сий дарца кхетаду Василий Васильевича даим шоай терко еш леладу гlулакхаш. Цхьабакъда, цхьан юкъа мара дац из. Агнесса Федоровнай вахаре хатар хиннача хана, е мара а, е бераша а новкъостал ца а деш из йисача хана, цо — цун Васяс, цун рыцаро кхера ца луши lоттар ца еш новкъостал ду цунна... Фильме керттера ролаш ловзаю СССР халкъа артиста Евстигнеев Евгенеи РСФСР халкъа артисткас Семина Тамараси. Картинана иштта юкъебахаб Невинный Вячеслав, Талызина Валентина, Новиков Борис, кхыбараш.

Хlара халкъа шийн ва массанена йовзаш цlи а стихаш а йолаш вола поэт. Туркменски халкъа Махтумкули ва — адамий культура исторе чухь эггара дукхагlа хьовзамаш лайначеи хьаьналчеи нахах цаl, XVII бlаьшерерча Малхбоален боккхагlболча уйланхоехи поэтехи цаl. Цун вахарах дувц «Фраги — Иразах къоаставаьр» яхача вовзаш волча режиссера Нарлиев Ходжакуле оттадаьча фильмо.

...Унзара а дукха нах вlашагlкхийтта а моттиг я поэта юрта. Йоккхача кхетачене лоархlаме дош къоастаде дезаш ба старейшинаши племенай баьччаши: ирански шаха, хивински бухарски эмира полчищех лораде а гадакхха а аьнна кандагарски паччахьо дайтача хабара жоп мишта дохыйтаргда. Баьччашта юкъе къовсам отт. Доккхий совгlаташ а ийце цхьа зlамига отряд йода кхыча мехка паччахьа волча. Шийн юрт а дукхаеза йоl а йите цунна тlеххьа дlавода Махтумкули — гаьнарча Хиве деша вода из. Цу бlаьхача наькъа тlа дукха хьовзамаш нийслу цунна. Хиве доккха бlил кхоач цунга: базара майдан тlа дадаш бlаргагу цунна яьссалене тийшача балхагlа бодбаьча шийн вежарийи доттагlийи кортош.

Дукхаезача йоlах, мехках валар, феодалашта юкъе латтача къовсамаша даькъаза даькхача халкъагара бала — из долла хlама тlехьагlа дег тlара йоагlачеи денал долчеи «Фраги — Иразах къоаставаьр» аьле цlи йоаккхаш хиннача поэта стихашка хьахьокх. Фильм хьадаьд «Туркменфильм» киностуде, «Махтумкули» яхача Кулиев Клыча романа тlара даькха.

«Ширача заман элгаца ганз» яхача индийски кинематографистий кердача картина турпалаш — ши вошa. Царех цхьанне вокхан вахар дохи эггара къизагlчеи тийша болх боаллачеи гlулакхаца тайпан рузкъа шийн доалахьа дерзадер духьа...

Картине дакъа лоацаш ба гlорбаьнна индийски актераш: Хема Малини, Митху Чакраборти, Зинат Аман, кхыбараш.

В. КОВАЛЕВА.



Дикача нахах

КХУВРЧА ЙlОВХАЛ

Хьаэц цо кирпишк, ира гон техе, тай техча санна нийса хьахоадаю. Цунах хьаьнна гарг е лич бале а дlакхоссац, юстара lобулл, эшшача метте пен овхийтача дlабохийт. Хьаэц кирпишк. Хила а lетте йошаю, маркхал айххагlа тlатаlаргболаш. Шийн метте lотlаюлл, тlаккха лаьгlо гон а техе овхийт, нийсъю. Пескаца чура а арахьара а маркхал дlашаьрбий нийсъю...

Пенаш дотта, пишкаш йохка ховш ва Бакаев Ваха lусманович. Цунна новкъостал деш хул къонгаш Сайпуддини Масути. Вокхагlвола воl-м даьна уллув болх беш вола тоъал ха я, хlаьта зlамагlвар-м гlишлош еча балха волла дукха ха яц...

Тахан шоай юртарча цхьан йоккхача сага пишк йоллаш боахк уж.

Къамаьл доладу дас: — Цlагlа йоллача пишках цкъаза кхуврч, сендуxьа оал хойте хьона, воl?

Масут къопа ва, соахка Свердловски юридически институт яьккхай цо. Хlаьта а хlанз ше балха воаца ха зехьа йоа ца еш, даьна а вешийна а уллув дlаэтта болх беш ва. Даь а цо хьегача къин а чlоагlа хам бу Масута. Хlаьта а юристалла болх бе дага ва. Да дика кхет цун дагарчох. Цудухьа воlа фух даь а шийн балха чам болийта гlерт.

— Оалаш да, — йоах воlага дас. — гlишлонхочои пишкашъехкачои цlаи кхуврчи хьаллоаттаду.

— Дикан-д, — йоах воlо даьга, — институт а яьккха, хlанз со пишкаш е волавелча сигалара къайгаш а еларг ма йий сох...

— Мегаьд, мегаьд, — оал дас, — lа яххар да хьона. Кхетадел хьай, хьалъоттадаьд вай моллагlа цlа, ала хlама доацаш. Басарца, кlираца кхаьла, цlен че йизза мебель, телерадио аппаратура оттаю вой цу чу. Мел эшар да цу чу, йlовхалга денз дlа мел ийкхар. Из йlовхал хьаяла кхуврч чу ца хилча цlа хулий-те цох? Хилац!

Иштта дас хьехам беш чакхдоал Масута мукъа ди, новкъосташца сакъерда а салаlа а йиш ца хулаш. Хlаьта а дега лоlам хул цунна ца ховр хьахьехаш дас шийн балхах чамболийташ. Доккхал ду даьх.

Цу тайппара, шийн балха говзал тlехьенна дlаяла гlерт Ваха. Из тамаш а яц, хlана аьлча цун боккхагlбола вежарий — Бакаевгlар берриташ а ба гlишлонхой.

Воlаца къамаьл дешше болх дlабода. Хьалъетта боал даи воlи пишк, хьалйогl тунгилг. Бада тlара lовоал Ваха. Пишк хьаллотаю.

Сарралца Вахас беча балхага хьийжача йоккхача сага lабидата оал: «Ваха, кlургбеш хургйий-те пишк?» «Хац, ховргда-кх хlанз.» — оал Вахас, йоккхача сагахьа кlалгlолла дlа а хьеже, «Гlоггlа» аьна яга йолалу пишка чура цlи. Кхоккхе а гlадбахе белалу...

Шовзткъеи итт шу да Вахас из болх бу. Шийн шийтта шу даьлча, даи нанеи доацаш вежарашца а йишийца а висача lомавеннав Ваха цlенош хьалдотта а пишкаш ехка а. Бlаьш цlенош да Вахас даьча кхуврчаша йlовхал луш. Дукха да во хьаллаь пишкаш. Уж да Гlалмакхе, Элисте, Грозне. Вахa балха юрта йоккхача Атагlа, кхьачахьа.

Вахас боккхача безамца дувц пишкех. Хьона кхьахьата тlа эскизаш а дехкаш хьадувца волалу из малагlа пишк мишта еза, луш нийса, бух, уллура оагlув. Тlехь малагlа кепара хила еза, малагlа башхалонаш я е эргаланаш я цу пишкашта юкъе. Лоацца аьлча, шийн балха визза вола говзан ва из.

Хlанз шийн къонгаша «Атагинский» совхозе болх беш ва Ваха. Гlишлонхой бригада бригадир ва из.

А. АРСАМЕРЗОЕВА.

Школьни реформа массане юкъера гlулакх

БАЛХА ПРОФЕССЕШ — ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАШКА

lилман-технически прогрессо кlоаргга хувцамаш даьд къахьегама хьисапаи чулоацамаи, хlаьта долче, балха низа профессиональни структуре а. Юкъера дlаьниий дукха традиционни профессеш, хьахиннай кердаяраш. Хlанз вайцига бlарччача мехка цхьатарра лелаш долча балхийи профессейи справочника тlа 7 эзар гаргга цlераш я, хlаьта хlанзчул 20 шу хьалха балха профессей номенклатура 30 эзар яр. Болхло шеррача профилага вугаш, специальностaши функцеши цхьана таръергйолча кхоачавергволаш эттад хlанз дош.

Цхьан ханна дукхагlа хул чlоаггlа квалифицированни бола специалисташ: плазморезчикаш, атомно-водородни агрегаташи сварщикаш, счетно-аналитически установкай операторaш, автоматически линеи наладчикаш, дукха кхыбараш духхьал цар тlаоз эггара дукхагlа кагирхой безам, къаьстта а — аргда вай, автоматикаи телемеханикаи, электронно-вычислительни техника, промышленни электроника, роботаи гибки автоматизированни системаи даькъе прогрессивни производствашюкъейоалаярца ювзаенна йолча творчески къахьегама профессеша. Хlаьта кагийча наьха-м безам мичаб балха моттигашка комфорти профессеш лакхъяра перспективаши ца хилча хала балхаш де. Цудухьа комплексни никъ лацаро мара къоастаергъяц предприятена эшараштеи болхлочун хьашташтеи юкъе нийслуча вlашдухьаленй проблема.

Цу комплексни наькъа чубоагlа, кlезигагlа бале а, керттера кхо лостам: предприятешта шоашта чухьа къахьегамеи бытеи дика хьалаш вlаштlехьадахар, профессештеи квалифицированни кадраш кийчъяраи планировани еш йола нийса паччахьалкхен система вlашагlйоллар, тlаккха, юххера а, кагирхошта къахьегамца кхетами профессиональни лостами балар.

Во дай хургдар вайх, нагахьа санна керда доакъош дегlакхувлаш е къаьначарча модернизаци еш долча хана уж къахьегама ресурсашца мишта lалашдергда яхача деша хьалххагlе а йоахо ца йоре. Шоашта эшарга хьежжа профессешта планаш уттаю хlара гродо, районо е регионо. Масала, Киева шахтераш эшац, хlаьта лаьтта мара доацача Полтавски областа — морякаш. Цхьабакъда, укхаза эш металлах оатхалаш ю пхьараш, радиомонтажникаш, хlаьта юрта боахаме — механизатораш.

Доакъойи бахача наьхеи хьашташ теркалду, ца де йиш а яц, моттигерча lаьдала исполнительни органаша производствашипрофессиональни дешара заведенеши lойохкача хана. Украина дукхача предприятеша а шоай планашка уттаю хургйолча балхий моттигашка хьенжа йолча профессей болхлой хьалхагlе а кийчбара темпаш. Уж дlадехараш теркал а деш училищаша прием дlакхайкаю, хlаьта цул тlехьагlа цу предприятешка балхаш тlа дlанийсбу шоаш арахийцараш.

Профессей план оттаечеи учет ечеи хана дешаца хьашт долаш йолча ерригача оагlоний низаш оарцагlдаха деза. Цудухьа хlанз вlашагlъехк шоай регионa эша ерригa профилаш малагlаш я а хайна уж теркалъергйола межведомственни комиссеш. Масала, Украине укх тlеххьарча шерашка чlоаггlа дегlаях атомни энергетика. Цигъа еш массехк йоккха станци хьалъечеи болх бе йолайолийтачеи уж къахьегама ресурсашца lалашъяра цхьана къахьега дийзад энергетикий, къахьегама йолча органий, профтехобразоване паччахьалкхен система. Хьалххагlе а лакхерчеи юкъерчеи лаьрхха йолча дешара заведенешка кийчбе болабаьб квалифицированни специалисташ. Хьахиннай атомни энергоблокашца болх барца ювзаенна йола массехи лоархlаме професси.

Вешта, «лоархlамеа» «лоархlаме йоацеи» яха дешаш алхха тардаь мара ца оалаш а дукххача факторех тийша а да. Эггара хьалхарча аргlанна — профессиональни лостамах.

Из бокъонца дог тешадеш хьахьекхар Ждановерча езайоккхача машиностроене производственни объединене. Укхаза хlара шера юкъарча дешара школай лакхерча классашкарча дешархоша эхкан практика цун цехашкеи отделашкеи дlахьу. Профориентаце лабораторе хlаравар белгалву, хlаьта школа чакхъяьккхар заводе хьачувеча, кердача болхлочунга лаьрхlе бlарг локкаш хул укхаза. Цу тайппара вlаштlехьдаьннад объединене хиланза яргйоацача профессешта дешархой уйла тlаерзае. Масала, слесара-сборщика професси укх тlеххьарча итт шера лоархlамга дaллача 25-ча моттигера 6-ча моттиге яьннай, токара яр 12-ча (1975 шера школа чакхъяьккхарех цхьанне а хержанц из професси), электросварщика яр — 24-ча моттигера 17-ча моттиге, и. кх. дl.

Профессиональни лостама lилман принципаш — информаци, консультаци, хьахаржари адаптации — Украине чlоаггlа лоархlаме хулаш йоагlа. Лаьрхха вlашагlъехкаш я психодиагностически тохкамаш деш, наьха безами хьинари малагlчарца да ховш, царна йоагlаш йола рекомендацеш телаш йола службаш.

Цу тайппара вlаштlехьдоал дефицитни къахьегама ресурсех пайда дикагlа эца, цар профессеш сихеи дикеи лакхлулга lалашде.

Чlоаггlа пайдане хилар балха моттигашта аттестаци рационализации яр. Киева, Днепропетровски Запорожски областий предприятешка хlара эзар балха моттига яьча аттестаце укх тайпара результаташ елар: мукъабаьхаб 14 сагагара 27 сагага кхаччалца бола болхлой, дlаьккхай къаенна 11-га кхаччалца йола специальность. Царна меттел керда яраш, хьалха латтача техникацеи технологецеи лелаеш яраш юкъейоалаяьй. Мукъабаьнна болхлой, массаза а яхар мо, цу предприятe болх бе бус.

Хlанз вай мехка чакхйоаккхаш я юкъарча дешареи профессиональни школа йоккха реформа. Дукхача кхыча гlулакхашца цхьана цу тlа оттадаьд къахьегамца кхетам балар овлангара денз тоаделга а. Тlаккха школера дешар производственни къахьегамца иштта айхха цхьана тардаро, профтехучилищашка квалифицированни болхлой кадраш кийчъяро бухсоццача кхачача йиш хулийтаргъя кагирхошта денхар даь тlайожаь юкъера образовани яккхарца цхьана массане а профессиональни образовани а йоаккхилга lалашде.

Николай ПАНТЕЛЕЕВ,
къахьегама дешашта йолча Украински ССР Паччахьалкхен комитета председатель.
(АПН).

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Илли оал московски хьехархой хора.
8.50 — «Бlаргашта гушдар — теша халадар».
9.50 — «Керта тlера город». Художественни телефильм. 3-гlа сери.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Традицей ноахал». Документальни фильмаш: «Экибастуза дола кадраш». «Дийна хий».
15.40 — А. Алябьев — № 3 йола соль минора квартет.
16.05 — «Кердадараш».
16.10 — «Днестр», яха операци дlахохьош я» яха экономически дневник.
16.30 — «Доттагlлен lама муамаш». Фильм-концерт (Таллин).
17.00 — Эфиопе къаман цlейга — революце денга. «Эфиопски репортаж».
17.25 — Баскетболах йола Европа чемпионат. Кхалнах. Польша сборни — СССР сборни. Италера передача.
18.05 — «lилмеи вахари».
18.35 — «КОАПП яхача мультфильма премьера тайп-тайпарча бlаргашца».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — Шахматех йола чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — Футболах йола СССР кубок. Финала 1/8. «Спартак» — «Динамо» (Киев). Перерыв йолча (19.45) — «Ахиен тlа». Хронически алкоголизма дарба дарах дола lилма довзийтара фильмаш.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Шира эрсий романси вальси».
22.35 — Баскетболах йола Европа чемпионат. Кхалнах. Испане сборни — СССР сборни. Италера передача.
23.15 — «Тахан дунен тlа».
23.30 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйранара гимнастика.
8.15 — «Владивосток». Документальни телефильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гlа класс. Малхи малха системеи.
8.55 — «Иссык-Кульски этюдаш». lилма-довзийтара фильм.
9.05, 12.20 — Испански мотт.
9.55 — «Цlе художник». lилма-довзийтара фильм.
10.05 — «Кайсын Кулиева поэзи».
10.35, 11.40 — Зоологи. 7-гlа класс. Гизгиш.
11.00 — «Бригадаша резервех пайда эц». lилма - довзийтара фильм.
11.10 — «Дезали школеи».
12.05 — «Цlерах нах кlалхарбахар». lилма-довзийтара фильм.
12.50 — «Кънала хьалхара туйре». Художественни телефильм. 3-гlа сери.
13.55 — «Советски Союза гlулакх ду из!».
14.55 — «Кердадараш».
17.10 — «Баркал хьона, салте». Документальни фильм.
17.35 — «Поэзи га». Владимир Мусаитов.
17.50 — «Социалистически денхараш. Мишта кхоачашду ду уж?» (гlалгlай меттала).
18.20 — «Нохч-Гlалгlайчен ди».
18.40 — «lалам лораде» (нохчий меттала).
19.10 — КПСС XXVII съезда накъадолхаш. Ачхой-Мартановски къахьегамхой планаши гlулакхаши.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш», «Боккъал а, пил». Мультфильм. 4-гlа дакъа.
20.15 — «Кердадараш».
20.20 — Ритмически гимнастика.
20.50 — «Пейзаж» яхача документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Грипп кинг-конг». Художественни фильм (ГДР). 1-гlа сери.
22.40 — «Кердадараш».

13 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультфильмаш: «Петя-боргlилг», «Кlоди кlаьнки».
8.50 — «Баку — селхан.., тахан, кхоана». Документальни фильм.
9.35 — «Говза кулгаш».
10.05 — В. А. Моцарт — № 40 йола соль минора симфони.
10.40 — «Бера ханагара хьавоагlа». А. С. Макаренко.
11.25 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Деэткъалагlча шерашкара коммунисташ». Документальни фильмаш: «Дмитрий Моторный», «Зlанарцара чlуг».
15.40 — Белоруссии паччахьалкхен консерваторе цимбалистий ансамбла концерт.
16.10 — «Эрсий метта къамаьл».
16.40 — «Кердадараш».
16.45 — «XVIII бlаьшера эрсий вокальни лирика». Свердловскера передача.
17.15 — «Революце мадоннаш. Никарагуа, 1985 шу» яхача документальни фильма премьера. Халкъа арме бlухошца цхьана, революцена карагlдаьннараш лорадеча никарагуански кхалнахах.
17.40 — «Говраш тlа хоеша» яхача бераштa долча художественни телефильма премьера.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.05 — «Пирамида». Фецарча гимнастах В. Дикулех дола документальни фильм.
19.40 — «Кердадараш».
19.45 — «Керта тlера город» яха художественни фильм. 4-гlа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккеях дола дунен халкъашта юкъера вlашагlкхетар. ЧССР сборни — СССР сборни. 2-гlеи, 3-гlеи ханаш. Чехословакера передача.
22.55 — «Музыкальни антракт». Эстрадни передача.
23.25 — «Тахан дунен тlа».

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйранара гимнастика.
8.15 — «Эршшесе дах тхо». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гlа класс. Ширача Киеве.
9.05, 12.40 — Английски мотт. Хьеха 1-гlа шу.
10.05 — Географи. Хиши lамарчи.
10.35, 11.40 — Оаламаш. 5-гlа класс.
11.05 — «Тlема шерашка ваьв». lилма - довзийтара фильм.
12.10 — Астрономи. 10-гlа класс. Седкъий сигале.
13.10 — «Йиълагlа лакхал». Субтитраш дола художественни фильм.
14.25 — Исторе оагlонаш. Петербургски «Болхлой класс мукъаяккхарах йола къовсама Союз» хьахинна 90 шу дизарга.
15.05 — «Кердадараш».
15.20 — В. Шукшин: «lуйранна сомабаьлар уж». М. Лермонтова цlерагlча республиканcки драматически театра спектакль.
16.50 — «Школьни реформа — болх беш я» (гlалгlай меттала).
17.20 — «Сийлахь-доккхача доттагlала довхош».
17.40 — Кхачан программа — дерригача халкъа гlулакх. «Пятилетка — ханал хьалха». («Шалинский» совхоза свекловодаш).
18.10 — «Малар ца мелар — вахара норма».
18.35 — «Нохч-Гlалгlайчен ди».
18.45 — Парторганизацешкара отчеташи хоржамаши. «Нефтехимзапчасть» яха завод.
19.00 — Футболах йола СССР кубок. Финала 1/8. «Факел», — «Динамо» (Минск). 2-гlа тайм.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, беаш!».
20.00 — Футболах йола СССР кубок. Финал 1/8. «Торпедо». (Москва) — СКА (Хабаровск). 2-гlа тайм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Грипп кинг-конг». Художественни фильм. 2-гlа сери (ГДР).
22.50 — «Кердадараш».

РАДИО

12 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача республикански газетий обзор.
8.23 — «Сердало» яхача республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гlалгlай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дего хьехархьаргlа» (гlалгlай меттала).
9.15 — Художественни самодеятельностиа доаьхьолой концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Хьаьлд ду районни радиос. Гудермесски районера передача (эрсий меттала).
11.30 — «Культура учреждeнешта lанга нийчо яр мишта дlадода?» (эрсий меттала).
11.45 — «Дизза хьинар тlа а дахийта пайдане болаш болх бе». «СевКавэнергоремонт» объединене электромонтажни заводера передача (эрсий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Доттагlий оазаш», (эрсий меттала).
17.31 — Юрта боахама хьалхалаттараш шоана дола концерт (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).
18.40 — «Унахцlено» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).

УКВ

17.00 — Анна Гончарова «Цхьан кхела истори» яхача романах йола радиопостановка.
18.09 — Дlалокх Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни артиста Эдисултанова.
18.40 — «Салоlа минуташ».

13 СЕНТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» яхача республикански газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» яхача республикански газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.36 — Иллей концерт (эрсий меттала).
11.15 — Хьун болхлой Денга! «Дош а гlулакх а цаl долаш». Корреспонденци (гlалгlай меттала).
11.30 — l. Шахбулатов. «Нохч - Гlалгlай халкъа поэзецара вокальни симфонически цикл» (нохчий меттала).
11.45 — Нохч-Гlалгlай литератураца атеизма тема (нохчий меттала).
15.15 «Танкаш тlалата йолх». М..С. Плиева повестацара дакъа (гlалгlай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Малараштa духьала къовсам лоаттабе» Беседа (гlалгlай меттала).
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Комсаш къахьегамхой истола тlа» (эрсий меттала).
18.40 — «Советски хьисапера дувцар».

УКВ

17.00 «Ладувгlалаш, бригадар!» яха радиокомпозици.
17.50 — «Массаза а хилац моллана мовлад» яха Бадуева дувцар.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05255. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4122.